

บทที่ 9

การเปลี่ยนแปลงสังคมไทยยุคใหม่สู่ประชาคมอาเซียน

อาจารย์ภณ ใจสมัคร
สำนักวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต...
ปรับปรุงเรียบเรียง 8 กรกฎาคม 2558

หัวเรื่อง

- 9.1 แนวคิดการเปลี่ยนแปลงสังคมไทยสู่ยุคใหม่
- 9.2 ปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมร่วมสมัย
- 9.3 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทยยุคใหม่สู่ประชาคมอาเซียน
- 9.4 ข้อจำกัดและสิ่งที่ควรพัฒนาในสังคมไทยสมัยใหม่

แนวคิด

1. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็นเงื่อนไขสำคัญของกระบวนการพัฒนา ซึ่งมีปัจจัยหลายอย่างส่งผลต่อการพัฒนาสังคมยุคใหม่ และกระแสโลกาภิวัตน์ก็เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก
2. กภาพพัฒนาประชาคมอาเซียน จะต้องพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมหลายมิติ เป็นต้นว่า สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง สิ่งแวดล้อม ที่มีรากฐานเพื่อการสร้างวิสัยทัศน์แห่งอยู่ร่วมกันในความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม ซึ่งมีความหลากหลายและยอมรับซึ่งกันและกัน
3. การพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ในสังคมประชาคมอาเซียนจะต้องเกิดขึ้นจากความร่วมมือของประเทศสมาชิก และประชาชนในแต่ละประเทศต้องพัฒนาตนเองให้เผชิญการแข่งขันภายใต้คุณภาพเท่านั้น

วัตถุประสงค์การเรียนรู้ เมื่อเรียนรู้บทเรียนนี้จบแล้ว นักศึกษาสามารถ

1. อธิบายแนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้
2. บอกสาเหตุและปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทยได้
3. อธิบายแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงและความร่วมมือของประชาคมอาเซียนที่ส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันได้

9.1 แนวคิดเปลี่ยนแปลงทางสังคมสังคมยุคใหม่

คำว่า “การเปลี่ยนแปลงทางสังคม” (social change) เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอยู่เสมอ (constancy) และมีความต่อเนื่องเสมอ (incessant) เพราะเทคโนโลยี (Technology) ที่มนุษย์ใช้สติปัญญาสร้างสรรค์ หรือใช้ความรู้ที่จัดการกับสิ่งต่าง ๆ จากโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ หรือนวัตกรรม (Innovation) ที่ผลิตขึ้นภายใต้ความเชื่อที่มีการแพร่กระจาย (diffusion) รวมถึงการเปลี่ยนแปลง

โครงสร้างสังคมที่เชื่อมต่อกันอย่างกว้างขวาง (interconnection) โดยเทคโนโลยีทันสมัย (Jonathan H. Turner, 1994: 208)

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ยังเป็นกลไกสำคัญที่เกิดขึ้นจากการกระทำทางสังคม หรือ การปะทะทางสังคม เราเรียกว่า “การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม” (social interaction) โดยมีการสร้างกรอบคิดที่เป็นระเบียบวิธีปฏิบัติ (Rules) ต่อกันและกัน และนำมาใช้เป็นเครื่องมือประคับประคองสังคม เรียกว่า “บรรทัดฐานทางสังคม” (social norms) ต่อจากนั้นระบบปฏิสัมพันธ์ทางสังคมก็ดำเนินไปเรื่อย ๆ และมีการปรับเปลี่ยนวิธีการต่าง ๆ ให้เหมาะสมตามที่สังคมยอมรับ เราเรียกว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคม (social change)

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม คือห้วงเวลาการเปลี่ยนแปลงของนิเวศวิทยา ประชากร ชุมชน ในรูปแบบของบทบาท การกระทำทางสังคม โครงสร้างหน้าที่ สถาบัน และวัฒนธรรมทางสังคม (William Kornblum, 1988: 567)

คำว่า “การเปลี่ยนแปลงทางสังคม” เป็นการเปลี่ยนแปลงระบบความสัมพันธ์ของบุคคลที่อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม เป็นพวกเดียวกัน ซึ่งเกิดจากการมีเปลี่ยนแปลงขอบเขตสิทธิและหน้าที่ที่บุคคลได้เคยกำหนดไว้อยู่ก่อน (ผจงจิตต์ อธิคมนันท์, 2538 : 12) เป็นผลให้ระเบียบการกระทำและความสัมพันธ์ทางบทบาทและสถานภาพของบุคคลเปลี่ยนแปลงไปด้วย (พิทยา สายหู, 2544: 229) เช่น การเปลี่ยนแปลงการแต่งกาย การใช้ภาษาสื่อสาร

ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงทางสังคม หมายถึง กระบวนการปรับเปลี่ยนมาตรฐานการอยู่ร่วมกันของโครงสร้างสังคมทั้งภายในและภายนอก ทั้งระดับบุคคลกับบุคคล บุคคลกับสังคม บุคคลกับสถาบัน บุคคลกับสิ่งแวดล้อม ที่ทำให้เกิดการกระทำทางสังคม โดยจัดระเบียบและเป็นประโยชน์ร่วมกัน เช่น ประเทศไทยรับถ่ายทอดแนวคิดการพัฒนาตามแนวทฤษฎีตะวันตกภายใต้ระบบทุนนิยมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2493 จนถึงปัจจุบัน ทำให้สังคมไทยเจริญเติบโตแบบก้าวกระโดด เพราะประชาชนคนไทยยังไม่มีรู้ความสามารถในแนวทางดังกล่าวมากเพียงพอ และสภาพแวดล้อมทางกายภาพและชีวภาพไม่สัมพันธ์กับหลักการของแนวคิดดังกล่าว ส่งผลให้สังคมไทยมีความเหลื่อมล้ำทางสังคมมาก อาทิ เกิดช่องว่างความยากจนกับความร่ำรวยมากขึ้นไป วิถีชีวิตเกษตรกรรมเปลี่ยนแปลงไปสู่วิถีกึ่งอุตสาหกรรมก้าวกระโดด การบริโภคตามกระแสนิยมมากกว่าการอนุรักษ์นิยม เป็นต้น

ความหมายของโลกาภิวัตน์

คำว่า “โลกาภิวัตน์” เป็นคำที่เกิดขึ้นปลายศตวรรษที่ 20 ราวปี ค.ศ. 1980 (พ.ศ.2523) ที่แสดงลักษณะสังคมโลกก้าวสู่การเปลี่ยนแปลงมิติวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ การเมือง และภาวะแวดล้อมในระดับโลก (Global) โดยผ่านระบบการสื่อสารแบบใหม่ เราเรียกว่า (Hi-tech) ภายใต้คำภาษาอังกฤษว่า “Globalization” มีการนิยามไว้หลากหลาย เช่น

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2537 : 56-57) กล่าวว่า โลกาภิวัตน์ เป็นศัพท์บัญญัติที่ราชบัณฑิตยสถานประกาศใช้อย่างเป็นทางการ เพื่อสื่อความหมายของคำว่า “globalization” ซึ่งเดิมที่สาธารณชนนิยมบัญญัติศัพท์ที่แตกต่างกันขึ้นมาใช้ เช่น โลกนวัตร์ โลกานุวิวัฒน์ ฯลฯ ซึ่งเวลานั้นอธิบายคำต่าง ๆ ไว้หลายนัย อาทิ โลกาภิวัตน์ หมายถึง การอภีวัตน์หรือเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น หรือก้าวหน้ามากขึ้นตามกระแสโลก

ภณ ใจสมัคร (2553: 202) อธิบายไว้ว่า สังคมไทยรู้จัก “globalization” ประมาณปี พ.ศ. 2528-2530 โดยการนำเสนอของ ศาสตราจารย์ ดร.ชัยอนันต์ สมุทรวณิช ที่ใช้คำว่า “โลกาภิวัตน์” แปลว่า ความประพัตติของโลก และต่อมาใช้คำว่า “โลกาภิวัตน์” อักษร “ฒ” แต่แปลความหมายไม่ตรงมากนัก ทำให้ราชบัณฑิตยสถานบัญญัติ คำว่า “โลกาภิวัตน์” ซึ่งมาจากคำว่า “โลก” กับคำว่า “อภิวตตน” ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า “globalization” ปัจจุบันพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน บัญญัติความหมายว่า การแพร่กระจายไปทั่วโลก นั้นหมายความว่า ประชาคมโลกไม่ว่าจะอยู่ที่ใดแห่งหนใด ก็สามารถรับรู้ สัมพันธ์ หรือรับผลกระทบจากสิ่งที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วกว้างขวาง อันเนื่องมาจากพัฒนาระบบสารสนเทศ (พจนานุกรมอิเล็กทรอนิกส์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542)

แนวคิดการเปลี่ยนแปลงสังคมในกระแสโลกาภิวัตน์

สังคมดำเนินไปตามวิถีคิดและวิถีกระทำของบุคคลเพื่อสนองความต้องการ (desires) ของตนเองเป็นหลัก โดยไม่ต้องการให้ผู้อื่นผู้ใดครอบงำทางความคิดและการบงการชีวิต จนเกิดความหลากหลายหรือความแตกต่างแต่ละสังคม เรียกว่า พหุสังคม (Multi-Societies) แต่ต้องกำหนดเป็นระเบียบกฎเกณฑ์กติกาควบคุมสังคมให้สงบสุข และมีบทบาทหน้าที่เป็นกลไกควบคุมปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เฮอเบิร์ต สเปนเซอร์ (Herbert Spencer, 1874-1896) เป็นนักสังคมวิทยาได้พัฒนารูปแบบวงจรการเปลี่ยนแปลง กล่าวไว้ว่า สังคมเปลี่ยนแปลงไปด้วยการบุกกรุก (militant) และการพัฒนาอุตสาหกรรม (industrial) ที่เกิดจากวิวัฒนาการของอำนาจของส่วนกลาง

ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทยหรือสังคมอื่น ๆ มักเป็นการใช้โครงสร้างส่วนบน (Super-structure) จากรัฐ กลไกรัฐ และวัฒนธรรมของระบบเศรษฐกิจและการเมือง เป็นตัวขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง โดยการกำหนดกติกาการเมืองเชิงโครงสร้างอำนาจทางการเมืองในระบอบการเมืองการปกครองเป็นปัจจัยสำคัญ และโครงสร้างส่วนล่าง (Economic Base) ที่เป็นเศรษฐกิจพื้นฐาน เป็นพลังการผลิต และความสัมพันธ์การผลิต จะเป็นตัวการส่งเสริมและสนับสนุนโครงสร้างส่วนบนเสมอ และหากเกิดความไม่สมดุลหรือไม่เกื้อกูลกันก็จะมีปัญหาตามมาทันที ซึ่งเป็นแนวคิด Marxist ของ Karl Marx นักสังคมวิทยาชาวเยอรมันเสนอไว้ ในกรณีนี้เห็นได้ว่า สังคมไทยเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นเพียงการย้ายฐานโครงสร้างอำนาจจากสถาบันพระมหากษัตริย์ไปสู่ชนชั้นนำทางอำนาจ (Elites) ในระบอบการปกครองรูปแบบใหม่เท่านั้น ในขณะที่โครงสร้างอำนาจส่วนล่าง คือประชาชน ชนชั้นกลางยังคงเป็นผู้ถูกครอบงำอำนาจ และต้องพึ่งพิงโครงสร้างส่วนบนอยู่เช่นเดิม ทำให้การกำหนดทิศทางการพัฒนาสังคมไทยยังคงเป็นไปตามอุดมการณ์ของชนชั้นนำในชั้นอุปถัมภ์ทางการเมือง (นายทุนกับชนชั้นปกครอง) ทำให้เกิดความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ (Patron-Client Relationship) นำไปสู่การขยายฐานอำนาจทางการเมืองแบบซ้อนเร้นและแอบแฝงผลประโยชน์ หรือคอร์รัปชันนั่นเอง

สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับกระแสโลกาภิวัตน์ (อดิสร ศักดิ์สูง, 2550: 226) ได้อธิบายความเห็นเห็นว่า นักสังคมศาสตร์เชื่อว่า โลกนี้กำลังถูกจัดระเบียบโดยสิ่งที่เรียกว่า โลกาภิวัตน์ จากการเข้าครอบงำของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมโลก การมีอำนาจเหนือรัฐชาติของบรรษัทและองค์กรข้ามชาติ และยังเป็นกระบวนการที่ปรากฏชัดเจนในบริบทวัฒนธรรมสื่อระดับโลก และระบบสารสนเทศ รวมทั้งวัฒนธรรมการบริโภคแบบทุนนิยมที่ครอบงำโลก แพร่กระจายในระบบผลผลิตผ่านภาพลักษณ์ทั่วโลก และตามแนวคิดของอัลวิน ทอฟฟ์เลอร์ เห็นว่า โลกาภิวัตน์ก้าวไปสู่การปฏิวัติทางด้านเทคโนโลยี และปฏิวัติธุรกิจครั้งใหญ่ อันเนื่องจากการสื่อสารไฮเทค ดาวเทียม และคอมพิวเตอร์ ทำให้ติดต่อกันได้รวดเร็วเท่า

ความไวแสง ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์จะสั้นเหมือนอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน ส่งผลให้เกิดการสร้างสรรค์ สังคมเศรษฐกิจใหม่ อารยธรรมใหม่ กลไกคอมพิวเตอร์จะเปลี่ยนแปลงอุตสาหกรรม เศรษฐกิจ สังคม การเมืองโลก และจะทำให้มนุษย์มีวัฒนธรรมเดียวกัน เสมือนหมู่บ้านโลกหรือโลกเดียวหมู่บ้านเดียว (One world village)

เมื่อประเทศไทยเปิดรับระบบการพัฒนาแบบทุนนิยมในโลกเสรีและซึมซับการพัฒนาแบบโลกาภิวัตน์ โดยไม่ยับยั้งหรือยั้งคิดประการใด ทำให้ประเทศไทยก้าวให้ทันเทคโนโลยีมากขึ้นกว่าประเทศในแถบอินโดจีนรวมทั้งประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้ว เราต้องยอมรับสภาพไปโดยปริยาย ต้องทำความเข้าใจปัจจุบันให้ดีมากขึ้น ทบทวนย้อนอดีตเพื่อให้เห็นประวัติศาสตร์และการเปลี่ยนแปลงนั้นอย่างมีระบบ นับตั้งแต่ยุคล่าอาณานิคมลุล่วงไประยะหนึ่ง ก็เข้าสู่ยุคสงครามครอบครองและทำลายล้าง เพราะฉะนั้นการนำหลักการแนวคิดแบบตะวันตกเต็มรูปแบบเข้ามาใช้กับสังคมคนไทย ตั้งแต่เริ่มจัดทำแผนพัฒนาฯ พ.ศ. 2504 โดยความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกา จนปัจจุบันทำให้สังคมคนไทยขาดเสถียรภาพทางสังคมและความมั่นคงทางเศรษฐกิจที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคมตนเอง เพราะการเคลื่อนย้ายหรือหลังไหลของวิทยาการทางความคิดของสังคมใดที่สามารถทำให้สังคมอื่นๆ แล้วทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินชีวิตไปจากรูปแบบเดิมได้ ถือเป็นความสำเร็จในการสร้างความเชื่อและความศรัทธา (Beliefs) คุณค่า (Values) แก่ตัวแทนการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) โลกาภิวัตน์ จึงขับเคลื่อนให้เกิดขึ้นด้วยปัจจัยสำคัญ 4 ประการคือ

1. การเปลี่ยนแปลงทางความคิดที่กระจายไปสู่สังคมทั่วโลก
2. การปรับเปลี่ยนขยายอุดมการณ์ทางการเมืองแห่งโลกเสรีประชาธิปไตย
3. การเพิ่มและขยายตัวทางเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่นและสังคมโลก
4. การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีความเร็วและทันสมัย

ดังนั้น สังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงไปสู่โลกไร้พรมแดนมากเท่าใด ก็ยังเห็นว่า ความมีสำนึกความในตัวตนก็ปรากฏเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ กลายเป็นความหลากหลายทางสังคม (พหุสังคม) เพราะมีการเคลื่อนย้ายอพยพของผู้คนระหว่างประเทศ มีความสะดวกและรวดเร็วในการเดินทาง มีการสื่อสารกันได้อย่างฉับไวข้ามโลก มีธุรกิจและการท่องเที่ยวข้ามชาติ มีการเกิดปรากฏการณ์ใหม่ ๆ เกี่ยวกับการสำนึกชาติพันธุ์ขึ้น เช่น การเกิดชุมชนคนต่างถิ่น ซึ่งปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมเจ้าของประเทศในระดับหนึ่ง (ศูนย์มนุษยวิทยาสรินธร, 2547 : 7) การเรียกร่องสิทธิของชุมชนพลัดถิ่นในประเทศไทย เป็นต้น

พัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย

การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยก้าวไปสู่สมัยใหม่ แม้จะเริ่มปรากฏมาตั้งแต่ในช่วงรัชสมัยของรัชกาลที่ 4 รัชกาลที่ 5 และรัชกาลที่ 6 แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ยังคงโครงสร้างอำนาจอยู่ในระบอบการเมืองการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ จนกระทั่งมีการเปลี่ยนแปลงสู่ระบอบปกครองแบบประชาธิปไตยในช่วงรัชกาลที่ 7 ซึ่งในบทนี้ ผู้เขียนแบ่งอธิบายเป็น 3 ช่วง คือ

ช่วงที่หนึ่ง ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นผลมาจากการแผ่ขยายอำนาจเพื่อล่าอาณานิคมของจักรวรรดินิยม ถือว่าเป็นช่วงเวลาแห่งการสูญเสียความมั่นคง ความปลอดภัย และความสุขของประชาชนชาวสยาม โดยเฉพาะการถูกบังคับให้ทำสนธิสัญญาเบาว์ริงในสมัยรัชกาลที่ 4

สนธิสัญญาเบาว์ริง ในวันที่ 18 พฤษภาคม พ.ศ. 2398 โดยเซอร์จอห์น เบาว์ริง ผู้แทนองค์สมเด็จพระนางเจ้าวิคตอเรีย โดยตั้งศาลกงสุลของอังกฤษเพื่อไม่ให้ประชาชนอังกฤษที่กระทำผิดต้องขึ้นศาลสยาม ทำให้ราชอาณาจักรสยามเสียสิทธิสภาพนอกอาณาเขตมากมาย และจากผลแห่งสนธิสัญญาเบาว์ริงทำให้บ้านเมืองสยามต้องเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมและวัฒนธรรม และการบีบบังคับให้เสียดินแดนในอำนาจปกครองของราชอาณาจักรสยามแก่อังกฤษและฝรั่งเศสในสมัยรัชกาลที่ 5 และการบีบบังคับไม่ให้อาณาจักรสยามจัดตั้งกองทัพในสมัยรัชกาลที่ 6 แต่ด้วยพระปรีชาชาญก็ทรงตั้งเป็นกองทหารเสือป่าแทน ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าวเหล่าขุนนางที่ผ่านการศึกษาล่าเรียนจากต่างประเทศหลายคนกลายเป็นคนหัวรั้นใหม่โดยขาดเหตุผลและภูมิคุ้มกันที่ดี ไม่รู้จักรักชาติและสืบทอดธรรมเนียมเฉพาะตัวกันเป็นสภาวะการณ์แห่งสงครามโลกครั้งที่ 1 ในปี ค.ศ. 1914-1918 (พ.ศ. 2457-2461) ด้วยทำให้สภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมืองส่งผลให้เกิดความไม่มั่นคงทุกด้าน

ช่วงที่สอง หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475-2540 เป็นผลมาจากความแปรปรวนทางโครงสร้างสังคม วัฒนธรรม การเมือง และเศรษฐกิจในสังคมโลกตะวันตกที่พยายามแสดงอำนาจเหนือประเทศที่มีความด้อยวิทยาการ และอำนาจบีบบังคับทางการเมืองระหว่างประเทศทำให้ขุนนางและข้าราชการระดับสูงขาดความอดทน มีการจัดตั้งเป็น “คณะราษฎร” และก่อการปฏิวัติการปกครองภายในราชอาณาจักรสยาม จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ไปสู่ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และเกิดเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 ในปี ค.ศ. 1939-1945 (พ.ศ. 2482-2488) มีการปฏิวัติวัฒนธรรมของชาติแบบดั้งเดิมเสียใหม่ โดยจอมพลแปลก พิบูลสงคราม (พ.อ. หลวงพิบูลสงคราม) นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น จัดทำนโยบาย “รัฐนิยม” มีการเปลี่ยนชื่อ “ราชอาณาจักรสยาม” ไปเป็น “ราชอาณาจักรไทย” หรือ “ประเทศไทย” และยกเลิกธรรมเนียมเก่า เช่น ห้ามกินหมาก ห้ามเล่นดนตรีไทย เป็นต้น และให้มีการใส่หมวก เต็นรำลีลาศ รับประทานอาหารแบบตะวันตก ซึ่งประชาชนในเวลานั้นถือว่าเป็นการขัดต่อความรู้สึกและอารมณ์อย่างมาก และจากนั้นมาประเทศไทยก็เผชิญกับวิถีการเมืองและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยภายใต้ได้นายทหารเป็นส่วนใหญ่ จะมีประชาชนโดยแท้จริงน้อยครั้ง และการก้าวสู่ความขัดแย้งระหว่างชนชั้นก็มีมากขึ้น

ช่วงที่สาม หลังสิ้นสุดสภาวะสงครามเย็น พ.ศ. 2534-ปัจจุบัน เป็นช่วงเวลาแห่งการเปิดโลกทัศน์ใหม่ในการพัฒนาบ้านเมือง เพราะ พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรีประกาศยุบสภา ทำให้มีการเลือกตั้งภายใต้ระบบพรรคการเมืองใหม่ และคนหน้าใหม่ แต่ประชาชนชาวไทยก็ยังคงยึดติดในตัวบุคคลและระบอบอุปถัมภ์ ทำให้นายทหารอย่าง พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ ได้มาเป็นผู้นำรัฐบาล และสร้างนโยบายพัฒนาประเทศที่ทำทลายกับการเปลี่ยนแปลงสังคมไทย โดยการ “เปลี่ยนสนามรบ เป็นสนามการค้า” เปิดประเทศไทยสู่ความเป็นสังคมร่วมสมัยแบบทุนนิยมเสรีตามแนวคิดภาวะทันสมัย (Modernization) อันเป็นผลมาจากอิทธิพลของกระแสโลกไร้พรมแดนหรือโลกาภิวัตน์

ดังนั้น ในการอธิบายต่อไปนี้จะใช้สถานการณ์และอ้างอิงเหตุการณ์หลังยุคสิ้นสุดสงครามเย็นเป็นสำคัญ และขยายไปสู่อนาคตตามเหตุอันสมควร โดยใช้ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกี่ยวข้องได้แก่ ทฤษฎีวิวัฒนาการ (Evolutionary Theory) ของชาร์ล ดาร์วิน (Charles Darwin /ค.ศ. 1809-1882) ว่าด้วยสังคมย่อมเปลี่ยนแปลงไปสู่ความซับซ้อนที่ละน้อย และต้องปรับตัวไปตามกฎของสิ่งแวดล้อมเพื่อการอยู่รอดโดยการคัดสรรตามธรรมชาติ (Natural Selection) ต่อสู้เพื่อการอยู่รอด (struggle for survival) ทฤษฎีวิวัฒนาการใหม่ (Neoevolutionary Theories) ซึ่งพัฒนาโดย เจอร์ฮาร์ด เลนสกี (Gerhard Lenski) ว่าด้วย การเปลี่ยนแปลงเป็นผลมาจากการผลิตทางเศรษฐกิจและ

ระดับเทคโนโลยี และทัลคอต พาร์สันส์ (Talcott Parsons) ว่าด้วย การเปลี่ยนแปลงสังคมเป็นความแตกต่างของ 3 ประการคือ พื้นฐานเดิม (primitive) สิ่งที่เกิดขึ้นระหว่างทาง (intermediate) และความทันสมัย (modern) รวมทั้งทฤษฎีความขัดแย้ง (Conflict Theory) ของคาร์ล มาร์กซ (Karl Marx) ว่าด้วย เทคโนโลยีการผลิตเป็นสิ่งที่ทำให้สังคมไม่มีความเท่าเทียม ต้องมีการต่อสู้กันในชนชั้น (Classes) และกลุ่มประชาชนต้องร่วมกันชิงสัมพันธเพื่อการผลิต และการเปลี่ยนแปลงก็มักเป็นผลมาจากระบบเศรษฐกิจ (John E. Conklin, 1987:610-617)

9.2 ปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมร่วมสมัย

สังคมยุคใหม่หรือยุคโลกาภิวัตน์ มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ซับซ้อนทั้งเชิงนามธรรมและรูปธรรม (สัมมนา, ไพฑูรย์ สินลาร์ตน์ : 2552) กล่าวคือ

ประการที่ 1 สังคมต้องก้าวไปสู่สังคมอุตสาหกรรม (Industrialization) มากขึ้น มีการพัฒนานวัตกรรมเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาอุตสาหกรรมทั้งอุตสาหกรรมภาคการเกษตร และอุตสาหกรรมภาคพลังงาน และมีความจำเป็นต้องใช้แรงงานที่มีความชำนาญเฉพาะทางมากขึ้น เช่น นโยบายการสร้างพลังงานทดแทน ซึ่งสังคมทั่วโลกเริ่มมีการสร้างอำนาจต่อรองแข่งขันระหว่างกันโดยปราศจากข้อผูกมัดแย้งแก่กัน

ประการที่ 2 อุดมการณ์ความเป็นประชาธิปไตย (Democratization) เป็นการมุ่งสู่การมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้นและมีกระบวนการควบคุมกิจกรรมต่าง ๆ โดยชุมชนมีความเข้มแข็งและสามารถแสดงพลังความเป็นเจ้าของมากขึ้น เช่น การต่อสู้ของเกษตรกรหมู่บ้านคนจนเรียกร้องความเสียหายจากการสร้างเขื่อนราชสีไศล จังหวัดศรีสะเกษ หรือการฟ้องศาลปกครองในการพัฒนาโครงการเขตอุตสาหกรรมภาคตะวันออก จังหวัดระยอง เป็นต้น

ประการที่ 3 การจัดองค์การสมัยใหม่ (Bureaucratization) ระบบองค์การสมัยใหม่ต้องปรับเปลี่ยนวิธีการบริหารงานให้กระชับและรวดเร็วทันต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง เน้นคุณภาพและประสิทธิภาพของระบบงาน ระบบบุคคลและระบบองค์การมีความสัมพันธ์สอดคล้องกัน

ประการที่ 4 การสร้างสังคมชายขอบ (Marginalization) การเคลื่อนย้ายประชากรที่มีอิสระมากขึ้น ทำให้สังคมกลายเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมมากขึ้น และมีความเหลื่อมล้ำมากขึ้น เช่น ปัญหาคนเร่ร่อน ปัญหาการรุกร้าทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น

ประการที่ 5 การเกิดสังคมเมือง (Urbanization) การก้าวสู่การพัฒนายุคโลกาภิวัตน์ทำให้การเคลื่อนย้ายคนและงานดำเนินควบคู่กันไป จึงทำให้วิถีชุมชนต่าง ๆ กลายเป็นเมืองมากขึ้น และวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนก็จะกลายเป็นเมืองมากขึ้น นำไปสู่การสลายวิถีชุมชนดั้งเดิมโดยสิ้นเชิง

ประการที่ 6 การเสียสมดุลของธรรมชาติ (Environment) การคิดค้นและนวัตกรรมต่าง ๆ นำไปสู่การช่วงชิงและกอบโกยทรัพยากรธรรมชาติอย่างมัวเมา จนนำไปสู่การทำลายระบบนิเวศน์และระบบภูมิอากาศและภูมิประเทศให้เสื่อมสลายนำไปสู่การเสียสมดุลของระบบธรรมชาติ และในที่สุดการสูญเสียสมดุลเหล่านั้นนำมาซึ่งการทำลายสังคมมนุษย์นั่นเอง การตัดดวงและทำลายทรัพยากรธรรมชาติมีมากขึ้น (Disaster) เป็นผลที่เกิดขึ้นจากการเอาประโยชน์จากธรรมชาติจนละเลยความเอาใจใส่ เช่น การใช้น้ำเกินความจำเป็น การทำลายบรรยากาศและการสร้างภาวะเรือนกระจก การรุกร้าแผ่นดินธรรมชาติ การใช้พลังงานใต้ดิน (fossil) เพื่อประโยชน์ทางธุรกิจ

และการผลิต การทำลายแหล่งผลิตอาหารแก่มวลมนุษยชาติ ซึ่งสิ่งทั้งหลายค่อย ๆ หันกลับมาทำลาย การอยู่รอดของสังคมมนุษย์อย่างค่อยเป็นค่อยไป

ประการที่ 7 การปรับเปลี่ยนโครงสร้างประชากร (Population Structure) สังคมที่มีความซับซ้อน ทำให้พฤติกรรมมนุษย์ซับซ้อนตามไปด้วย เช่น การไม่สนใจสร้างรากฐานครอบครัว การไม่ยอมมีลูกในครอบครัวใหม่ เพราะมีความรู้สึกไม่จำเป็นแท้จริงในชีวิต แต่ขาดการคำนึงถึงการพัฒนาสังคมและประเทศในระยะยาว ขณะเดียวกันสังคมก้าวสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) เพิ่มมากขึ้น

ประการที่ 8 การสร้างความร่วมมือเชิงตลาดร่วมทุน ทำให้เกิดการลดขนาดและลดจำนวนแรงงาน (Layoffs and Downsizing) เพราะผู้ประกอบการสามารถนำเทคโนโลยีมาช่วยอำนวยความสะดวกในการสร้างผลิตภาพให้เพียงพอได้ และสามารถเคลื่อนย้ายฐานการผลิตไปสู่ฐานผลิตมีค่าจ้างแรงงานถูกได้ครอบคลุมทุกภูมิภาค อันเนื่องมาจากการเปิดเสรีทางการค้า (Free Trade Area : FTA) ระหว่างประเทศโดยไม่มีกำแพงภาษี

ฉะนั้น การเปลี่ยนแปลงสังคมไทยสู่ประชาคมอาเซียน อาจเป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคม (Social Structure) เป็นสำคัญ เช่น วิถีกลุ่ม พฤติกรรมกลุ่ม การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม เช่น ธรรมเนียมปฏิบัติ กฎเกณฑ์กติกาสังคม ดนตรีและศิลปะ การเมือง ค่านิยม ความเชื่อ ทัศนคติ และคุณค่า ความสัมพันธ์ (Relationship) ของสังคม รวมถึงประชากรสภาพ และส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมการดำรงอยู่ร่วมกัน จึงต้องมีการศึกษาวิเคราะห์ให้มากขึ้นเพื่อเป็นข้อมูลพัฒนาการอยู่ร่วมกันของประชาคมอาเซียนให้ยั่งยืนต่อไป

9.3 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทยยุคใหม่

ปัจจุบันสังคมไทยได้ก้าวสู่การเปลี่ยนแปลงตามแนวคิดความทันสมัย (Modernization) ภายใต้การพัฒนาตามแบบอย่างสังคมโลกยึดถือด้วยแนวคิดทุนนิยม (Capitalism) ก็ตาม การยอมรับและปรับตัวให้ดำเนินไปได้ตามครรลองของระเบียบสังคมโลกใหม่ (New World Order) ไม่สามารถปฏิเสธได้ แต่ภาวะความไม่พร้อมของประชาชนที่เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างฉาบฉวย ยังมีความจำเป็นต้องได้รับความเอาใจใส่ และกระตุกเตือนให้เกิดสำนึก รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในมิติต่าง ๆ ด้วย เพราะการเปลี่ยนแปลงในสังคมสมัยใหม่ ทำให้เกิดความแตกต่างและความขัดแย้งทางสังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง และสิ่งแวดล้อม ทั้งระดับบุคคล ระดับชุมชน ระดับสังคม ระดับชาติ กล่าวคือ

1. ระดับบุคคล เกิดความรู้สึกแปลกแยกได้ง่าย เพราะการแข่งขันในสังคมสมัยใหม่ ถือเป็นกลไกสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดความอยู่รอดได้

2. ระดับชุมชน เกิดความเหลื่อมล้ำ ความไม่เท่าเทียมในชีวิตและความเป็นอยู่ เพราะรัฐไม่สามารถบริการได้ครอบคลุม

3. ระดับสังคม เกิดพฤติกรรมสังคมที่ยากแก่การควบคุม เช่น ครอบครัวไม่สามารถทำหน้าที่ได้สมบูรณ์ การลอกเลียนแบบ การฝ่าฝืนกฎระเบียบ การก่ออาชญากรรม การเกิดช่องทางสังคม (social gap) มากยิ่งขึ้น เช่น คนรวยก็รวยไป คนจนก็จนต่อไป รวมถึงการเรียกร้องความเป็นธรรม

4. ระดับชาติ เกิดการสร้างเงื่อนไขในระดับรัฐที่นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างประเทศ เกิดความไม่เท่าเทียมในการบริการสาธารณะ นโยบายไม่ครอบคลุมแก่การพัฒนาและช่วยเหลือได้เต็มที่ และมีการระบบผูกขาดอำนาจทางการเมืองแบบเบ็ดเสร็จ การเกิดลัทธิก่อการร้าย (Terrorism) แผ่ขยายมากขึ้น

แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นมีเหตุปัจจัยภายนอกและภายในที่ขึ้นลงอย่างคาดการณ์ไม่ได้ แต่การเปลี่ยนแปลงสังคมไทยจะเป็นอย่างไร ต้องทำให้มีการทบทวน และระลึกไว้ในตัวตนของคนไทยอย่างชัดเจนเสียก่อน โดยสร้างวิธีการคิดและการกระทำ เพื่อช่วยให้เกิดการแก้ไขพฤติกรรมของคนในสังคมใหม่ โดยเน้นหลักการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำริว่า “ความพอประมาณ” ไม่มากเกินไป หรือน้อยเกินไป มีเหตุผลเสมอ และมีภูมิคุ้มกัน โดยใช้ความรู้ อย่างมีปัญญา ควบคู่คุณธรรมประจำตน จึงต้องมีวิธีการ คือ (1) เข้าใจ (2) เข้าถึง และ (3) พัฒนา ซึ่งหากเราเริ่มที่ตนเองให้ดำเนินควบคู่ไปกับการเปลี่ยนแปลงสังคมยุคโลกาภิวัตน์ก็อาจจะทำให้เกิดความปลอดภัยในสังคมยุคใหม่ของประเทศไทยได้ เพราะที่ผ่านมาสังคมไทยก้าวสู่การเปลี่ยนแปลงจากอดีตมาถึงปัจจุบันด้วยหนทางที่อันตรายมาก (เกษม วัฒนชัย, 2549: 125-129) ได้แก่

1. แนวโน้มจากธรรมเนียมเป็นทุนนิยม สมัยก่อนชุมชนเข้มแข็งเพราะความใกล้ชิดระหว่างบ้าน วัด ฆราวาส โบสถ์ มีความกลมเกลียวดี แต่หากองค์การดังกล่าวละเลยและถือเอาทุนนิยมเป็นสำคัญ ความกลมเกลียวก็ห่างหายไป

2. แนวโน้มชาตินิยมและทำลายธรรมชาติ คนไทยไม่เคยรักดิน รักน้ำ รักต้นไม้ รักภูเขา รักทะเล มีแต่ตัดดวงเอาประโยชน์จนกลายเป็นผลสะท้อนกลับมา เช่น แผ่นดินถล่ม น้ำท่วม อากาศร้อน เป็นต้น

3. แนวโน้มไทยนิยมเป็นเทศนิยม ปัจจุบันเราตัดทอนกระแสโลกาภิวัตน์ไม่ให้แพร่กระจายสู่พฤติกรรมสังคมของมนุษย์นั้นเป็นความยากลำบากแน่นอน คนกลุ่มหลงแพชชั่นเกาหลี ยอมย้อมผม ย้อมผิว หรือแม้แต่การกินก็ต้องกินอาหารเสริมจนร่างกายกลับกลายเป็นโรคสับสนสารอาหาร (nutritional daze) เป็นต้น

4. แนวโน้มสาธารณนิยมเป็นปัจเจกนิยม คนไทยขาดจิตสาธารณะมากขึ้น มีลักษณะนิสัยแล้งน้ำใจมากขึ้น ไม่เห็นความจำเป็นหรือความสำคัญของส่วนรวม แต่กลับมองความสำคัญและความจำเป็นของตนเองเป็นสำคัญ

ดังนั้น สังคมไทยต้องสร้างความสมัครสมานสามัคคีที่จะช่วยพยุงสังคมไทยให้ดำรงอยู่ต่อไป ไม่พยายามทำลายรากฐานความเป็นสังคมและวัฒนธรรมไทย แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร เพราะแท้จริงของการเปลี่ยนแปลงก็คือ การทำให้ล้มสภาพเก่าเพื่อก้าวไปสู่สภาพใหม่เพื่อสนองความต้องการภายในของตนเองเท่านั้น

9.3.1 จุดเริ่มต้นพัฒนาสังคมไทยสู่ความทันสมัย

ในความเป็นจริงอิทธิพลของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ เริ่มแผ่ขยายเข้าสู่สังคมไทยในช่วงรัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5 ขณะเดียวกันแนวคิดลัทธิล่าอาณานิคมของประเทศอังกฤษและฝรั่งเศส ส่งผลให้ราชอาณาจักรสยาม ทำให้บ้านเมืองต้องเผชิญกับอำนาจใหม่ จำเป็นที่ผู้นำต้องรู้จักยอมรับ และรู้จักปรับเปลี่ยน ทำให้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ต้องเสด็จเยือนประเทศในยุโรป ทรงปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์การพัฒนาสังคมไทยสู่มิติใหม่แห่งการพัฒนา

บ้านเมืองให้ทันสมัยโดยใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือทำให้ก้าวทันตามอิทธิพลของยุโรปให้มากขึ้น ซึ่งอาจเรียกว่า “การปฏิรูปโครงสร้างสังคมและวัฒนธรรมไทยแบบประเพณี” สู่สังคมสมัยใหม่ โดยพระมหากษัตริย์ในฐานะผู้นำประเทศใช้กลยุทธ์เชิงนโยบายพัฒนารัฐสยามด้วยปรับปรุงโครงสร้างการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมให้ทันสมัย เป็นแบบแผน (pattern) หรือกระบวนการทางวัฒนธรรมใหม่ ได้แก่

1) การยืมวัฒนธรรม (culture borrowing) คือ การรับเอาวัฒนธรรมของสังคมต่างประเทศมาที่ช่วยพัฒนาสังคมให้สอดคล้องไปตามการปฏิวัติอุตสาหกรรม (Industrial Revolution) ที่เกิดขึ้นตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 18 - 19 (ค.ศ.1750-1850) และมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงอันยิ่งใหญ่ในประเทศอังกฤษ กล่าวคือ เทคโนโลยีเครื่องจักรไอน้ำได้เข้าสู่การผลิตสิ่งทอ และขยายผลต่อการผลิตกว้างขวางในยุโรปและภูมิภาคต่าง ๆ จนทำให้เกิดผลตามมามีคือ

- (1) การเพิ่มและเคลื่อนย้ายจำนวนประชากร
- (2) การขยายสังคมเมือง
- (3) การแสวงหาอาณานิคม และ
- (4) การพัฒนาภาคอุตสาหกรรมก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว จนเป็นปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ

2) การผสมผสานทางวัฒนธรรม (acculturation) เป็นกระบวนการของการรับรู้และแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมที่มีทัศนคติที่ดีต่อวัฒนธรรมของสังคมหนึ่ง ๆ ที่ดำเนินอยู่ในสังคมนั้น ๆ จนบุคคลหรือกลุ่มคนยอมรับเอามาเป็นส่วนหนึ่งในวิถีอย่างกว้างขวางและสอดคล้องกับการดำเนินชีวิต เช่น การแลกเปลี่ยนวิทยาการความรู้ การใช้ชีวิตในสังคมยุคใหม่ วัฒนธรรมการสร้างบ้านเรือนในสังคมไทย วัฒนธรรมทางศิลปะ วัฒนธรรมการศึกษา ฯลฯ

3) การกลมกลืนทางวัฒนธรรม (assimilation) เป็นกระบวนการรับเอาวัฒนธรรมของผู้อื่นจากความรู้สึกนึกคิด และความทรงจำที่ได้ติดต่อสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน เช่น การกินอาหาร การแต่งกาย ฯลฯ

อย่างไรก็ตาม พระปรีชาชาญในพระวิสัยทัศน์ของพระมหากษัตริย์ จึงทรงใช้นโยบายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรมดังที่กล่าวมาอย่างเหมาะสม เช่น ในราชสำนักปรับเปลี่ยนธรรมเนียมจารีตดั้งเดิมสู่ความเป็นสากล การรับเอาวิทยาการทางสถาปัตยกรรมเข้ามาใช้ในจัดระบบผังเมือง การจัดระเบียบการเมืองการปกครองบ้านเมืองใหม่ การใช้เทคโนโลยีทางวิศวกรรมทั้งสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ อาทิ ของใช้ อาหารการกิน การสาธารณสุข การไฟฟ้า การประปา การคมนาคม การสื่อสาร การศึกษา เป็นต้น

ข้อสังเกตอย่างหนึ่งที่สังคมไทยในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นข้อจำกัดที่สำคัญและทำให้สังคมไทยมีการพัฒนาล่าช้า คือ

- 1) มีลักษณะโครงสร้างอำนาจแนวตั้งเชิงสังคมอุปถัมภ์ มีฐานคิดในการปรับเปลี่ยนโครงสร้างอำนาจทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง รวมถึงเทคโนโลยีแบบรวมศูนย์ ทำให้เกิดบรรทัดฐานและค่านิยมที่มุ่งการพึ่งพิงในแนวตั้ง พลเมืองของบ้านเมืองไม่ได้รับการปฏิบัติทั่วถึงครอบคลุมอย่างเท่าเทียมไม่เป็นธรรม และไม่เสมอภาคกัน

- 2) การพัฒนาศักยภาพทรัพยากรบุคคลมีคุณภาพต่ำ เพราะประชาชนในฐานะพลเมืองยังไม่สามารถได้รับการพัฒนาศักยภาพและเพิ่มพูนความรู้ทางปัญญา (การศึกษา) ที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในรูปแบบใหม่ได้
- 3) สภาการณั้สังคมไทยเผชิญกับแรงบีบคั้นจากอิทธิพลของอำนาจประเทศผู้ล่าอาณานิคมตามเงื่อนไขและข้อตกลงในสนธิสัญญาต่าง ๆ โดยเฉพาะอังกฤษและฝรั่งเศส

9.3.2 ทางเลือกสังคมไทยยุคใหม่

ภายหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศไทยได้รับความช่วยเหลือด้านการพัฒนาประเทศหลายด้าน มีผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนามาช่วยจัดทำแผนพัฒนาประเทศเป็นครั้งแรก ชื่อว่า “แผนพัฒนาเศรษฐกิจ พ.ศ. 2504” เป็นแผนพัฒนาประเทศไทยฉบับแรก และดำเนินแนวทางตามแบบอย่างจวบจนปัจจุบัน

แม้ว่าความขัดแย้งต่าง ๆ ในภูมิภาคของสังคมโลกจะเกิดขึ้นไม่น้อยเพียงใด แต่สังคมโลกก็พยายามเร่งหาสันติภาพเพื่อความสงบสุขของสังคมโลกไปด้วย มีการเสนอแนวคิดและแนวทางจัดระเบียบการอยู่ร่วมกันในสังคมโลกที่มุ่งเน้นความยั่งยืนมากขึ้น ภายใต้กระแสโลกภิวัตน์ กลายเป็นสังคมที่ก้าวสู่ความเป็นสังคมสมัยใหม่ (Modern World) จึงทำให้เห็นมุมมองของการสร้างสันติภาพ (Peace) ภายใต้การจัดการระเบียบทางสังคมโลกเสียใหม่ (New World Order) ภายใต้การสร้างความร่วมมือและช่วยเหลือระหว่างกันและกัน ผ่านการช่วยเหลือทางสังคม การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม และการพัฒนาทางเศรษฐกิจ เป็นสิ่งที่นำมาเป็นกลไกสร้างความร่วมมือระหว่างกัน ต่อมาความร่วมมือทางการเมืองการปกครอง และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ประมาณ ปี พ.ศ. 2528 เมื่อความขัดแย้งทางอุดมการณ์ในกลุ่มประเทศอินโดจีนทุเลาเบาบางลง ทำให้สังคมไทย (Thai Society) เริ่มปรับตัวเองให้เจริญก้าวหน้าต่อไป ปรับเปลี่ยนแนวคิดการพัฒนาประเทศเป็นการ “เปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า” ในปี พ.ศ. 2530 เปิดโอกาสให้ความร่วมมือในการจัดระเบียบกติกาโลกใหม่ที่เป็นอยู่ในฐานะสมาชิกขององค์กรความร่วมมือระดับสังคมโลกต่าง ๆ ได้ รวมถึงประเทศไทยจะต้องสร้างอำนาจต่อรอง และสร้างความเข้มแข็งภายใต้โอกาสที่มีในสังคมโลกไปพร้อมด้วย ซึ่งการพัฒนาความร่วมมือต่าง ๆ จะต้องอาศัยองค์ความรู้ และข้อมูลที่ทันสมัยเพื่อไม่ทำให้ประเทศเสียเปรียบกับประเทศต่าง ๆ และหิบบกองค์กรความร่วมมือแห่งภูมิภาคหนึ่งทีประเทศไทยเป็นผู้ริเริ่มตั้งแต่วันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510 มาทำให้เกิดความร่วมมือที่เข้มแข็งยิ่งขึ้นในภูมิภาคอินโดจีน เพื่อเป็นหนทางต่อรองอำนาจการเมืองและการปกครองของนานาประเทศ ชื่อว่า “สมาคมอาเซียน” ซึ่งปัจจุบันพัฒนาไปเป็น “สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” (Association of Southeast Asian Nations : ASEAN) ดังที่องค์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชนิพนธ์ทถวายพระพรเนื่องในวันปิยมหาราช ความว่า

ใครอยู่ได้ในโลกกว้างอย่างโดดเดี่ยว
ปัจจุบันถึงอยู่ไกลข้ามขอบฟ้า
ทั้งการเมืองสังคมเศรษฐกิจ
อำนาจเทคโนโลยีมีมากครัน

ไม่ข้องเกี่ยวกับผู้ใดในแหล่งหล้า
ยังเดินทางไปมาได้ถึงกัน
ทุกชั้นตอนชีวิตแปรเปลี่ยนผัน
ต้องแข่งขันให้ทันโลกจึงโชคดี

รำลึกองค์สยามมินทร์แผ่นดินหล้า	ทรงรักษาอธิปไตยไว้ศักดิ์ศรี
มหาอำนาจต่างวัฒนธรรมประเพณี	มาราวีรอบสยามนำขามเกรง
เพื่อป้องกันอันตรายมากรายบ้าน	ปฏิรูปทุกด้านอย่างรีบเร่ง
ทั้งปรับปรุงตามแบบแผนของเราเอง	เกณฑ์ทหารฝึกให้แกร่งค้ำแผ่นดิน

ที่มา: หนังสือเนื้อเพลงพระราชนิพนธ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้พิมพ์พระราชทานในงานพระราชทานเพลิงศพ นางเจริญใจสุนทรวาทีน ศิลปินแห่งชาติ วันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2555.

9.3.3 การพัฒนาเพื่อความอยู่รอดอย่างยั่งยืน

ประเทศไทย เป็นพื้นที่หนึ่งในดินแดนสุวรรณภูมิ หรือ “อุษาคเนย์” และเรียกทางการว่า ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (South East Asian) ประเทศไทยมีรากฐานการพัฒนาขึ้นจากการรวมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เป็นชุมชน เป็นแคว้น เป็นอาณาจักร เช่น แคว้นพินพัน แคว้นชิลู ภายใต้การปกครองของอาณาจักรพุนัน แคว้นนครชัยศรี แคว้นทวารวดี อยู่ในความปกครองของอาณาจักรขอม แคว้นตันเหมยหลิว (ตามพรลิงค์) อยู่ในอำนาจการปกครองของอาณาจักรศรีวิชัย เป็นต้น (พวงเพชร สุรัตน์วิกุล และพรภิรมณ์ เชียงกุล, 2545 : 1-3) เมื่อมีความสัมพันธ์ทางกระบวนการสังคม วัฒนธรรม ความเชื่อ เศรษฐกิจการค้า การเมืองการปกครอง เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม ภายใต้ผู้นำการปกครองในอาณาจักรใดมีความเข้มแข็งกว่า จนสามารถสร้างความร่วมมือสู่การเมืองการปกครองเป็นหนึ่งเดียว ก็จะสร้างเป็นอาณาจักรหนึ่งเดียว เช่น อาณาจักรกรุงสุโขทัยเมื่อ พ.ศ. 1800 ที่ถือว่าเป็นราชอาณาจักรแห่งแรกของประเทศไทย กระทั่งบ้านเมืองวุ่นวายอ่อนแอ ขาดความสามัคคี แย่งชิงอำนาจระหว่างกัน ฯลฯ ทำให้แคว้นอยุธยา แยกตัวเป็นอิสระ และถือโอกาสเข้ายึดครองอำนาจ และสถาปนาเป็นอาณาจักรกรุงศรีอยุธยาใน พ.ศ. 1893 แลบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นราชอาณาจักรลำดับที่ 2 ในประวัติศาสตร์ไทยที่มีความอุดมสมบูรณ์มากกว่า 417 ปี มีความเจริญรุ่งเรือง สามารถสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจการค้า และการติดต่อทางเศรษฐกิจ การค้ากับราชอาณาจักรชาติอื่นได้ เช่น ประเทศจีน ประเทศฮอลันดา ประเทศญี่ปุ่น ประเทศเปอร์เซีย ประเทศอินเดีย เป็นต้น (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2542 : 74-106) รวมถึงอาณาจักรในดินแดนตะวันตกที่เข้ามามีอิทธิพลทางการพัฒนาสังคม การเมือง การปกครองในราชอาณาจักรกรุงศรีอยุธยา ไม่ว่าจะเป็นประเทศสเปน ประเทศโปรตุเกส ประเทศฝรั่งเศส ประเทศฮอลันดา เป็นต้น

หากพิจารณาตามทฤษฎีวิวัฒนาการ (Theory of Evolution) ของชาร์ลส์ ดาร์วิน (Charles Darwin ค.ศ.1809-1882) ซึ่ง เฮอร์เบิร์ต สเปนเซอร์ (Herbert Spencer ค.ศ. 1820-1903) นำมาอธิบายว่า การเปลี่ยนแปลงของสังคมก็มีลักษณะเหมือนสิ่งมีชีวิตที่วิวัฒนาการอย่างค่อยเป็นค่อยไปทีละน้อย จากโครงสร้างง่าย ๆ ไปสู่โครงสร้างที่ซับซ้อน ต้องเป็นไปตามลำดับตามธรรมชาติอย่างมีความสมดุล และสังคมมนุษย์ไม่เหมาะสมที่จะเปลี่ยนแปลงไปด้วยการปฏิรูปสังคมทันทีทันใด

นั่นแสดงว่า “การพัฒนา” เป็นกระบวนการความสัมพันธ์ทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ที่มุ่งปรับสร้างระบบความมั่นคง ความปลอดภัย และความเป็นสุขในการดำรงอยู่ร่วมกัน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า “การพัฒนา เป็นวิธีการทำให้บ้านเมืองมีความกินดี อยู่ดี มีสุข” ซึ่งอาจมีความขัดแย้งแตกต่างกันไปตามความจำเป็นและข้อจำกัดบางประการ และต้องมีการปรับเปลี่ยนให้

เหมาะสมกับสถานการณ์บ้านเมือง และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต้องทำเป็นขั้นเป็นตอน โดยเฉพาะนโยบายการเศรษฐกิจและการค้ากับต่างประเทศ ดังพระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2517 (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, พระราชดำรัส, 2517) อัญเชิญมาดังนี้

“...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้นตอน. ต้องสร้างพื้นฐาน คือความพอมีพอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานที่มั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจขึ้นให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชนโดยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยาก ล้มเหลวได้ในที่สุด ดังเห็นได้ที่อารยประเทศหลายประเทศกำลังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงอยู่ในเวลานี้...”

แนวคิดการพัฒนา เป็นการเริ่มขึ้นแรก ๆ ในประเทศแถบยุโรปที่ต้องการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมและมาตรฐานการอยู่ร่วมกันตามความเชื่อแบบทันสมัย (Civilization) ด้วยการขยายอำนาจครอบครองเหนือสังคมอื่น เรียกว่า ลัทธิอาณานิคม (Colonization) โดยเฉพาะประเทศอังกฤษที่มุ่งสร้างวิธีคิดชาตินิยม คือ ลัทธิจักรวรรดินิยม (Imperialism) โดยใช้การค้นพบแหล่งพลังงาน ถ่านหินและ หรือการประดิษฐ์นวัตกรรมทางเครื่องกล ผลักดันให้เกิดการขยายตัวของแรงงานอย่างมาก กลายเป็นเมืองอุตสาหกรรมที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจอย่างรวดเร็วมากของประเทศอังกฤษและขยายอำนาจไปในยุโรปช่วง พ.ศ. 2293-2393 (ค.ศ. 1750-1850) เรียกว่า การปฏิวัติอุตสาหกรรม (Industrial Revolution) รวมถึงการคิดค้นความเจริญก้าวหน้าทางนวัตกรรมและเทคโนโลยีทันสมัย เช่น เครื่องจักรไอน้ำ อุตสาหกรรมสิ่งทอ อุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า (วีระชัย โชคมุกดา, 2552 : 24-27) นำไปสู่การคิดขยายอำนาจครอบครองดินแดนที่ล่าหลังและด้วยความเจริญในทวีปต่าง ๆ ของโลก เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจ จนนำไปสู่การทำลายล้างกันทั่วโลก เช่น สงครามโลกครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 ทำให้เกิดวิธีการหาทางพูดคุยปรองดองแก้ปัญหาโลกที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข โดยตั้ง องค์การสหประชาชาติ (United Nation Organization “UNO”) ปัจจุบันเราเรียกสั้น ๆ ว่า ยูเอ็น (UN) เป็นศูนย์กลางดูแลความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และเสนอให้ประเทศที่ร่ำรวย “ประเทศที่พัฒนาแล้ว” (developed countries) ต้องช่วยเหลือประเทศที่ไม่ร่ำรวย “ประเทศที่ด้อยพัฒนา” (underdeveloped countries) ปัจจุบันเรียกว่า “ประเทศกำลังพัฒนา” (developing countries) ซึ่งพยายามจัดการอำนาจทางการเมืองโลกให้ก้าวสู่ทิศทางใหม่ และประเทศสหรัฐอเมริกามีบทบาทสำคัญมาก และเป็นผู้ที่ริเริ่มกำหนดกระบวนการของการพัฒนาเป็นประเทศแรก และได้ขยายแนวคิดการพัฒนาต่าง ๆ ไปทั่วโลก (ภณ ใจสมักร และคณะ, 2553)

สำหรับประเทศไทยได้เข้าเป็นสมาชิกในองค์การสหประชาชาติ เป็นลำดับที่ 55 เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2489 โดยมีบุคคลคนสำคัญทางการศึกษาและวิชาการของประเทศไทยทำหน้าที่เป็นผู้แทนประเทศไทยคนแรก คือ พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงษ์ประพันธ์ และใน

โอกาสนี้ทำให้ประเทศไทยมีโอกาสเจรจาแก้ไขยกเลิกสัญญาที่ไม่เป็นธรรมที่เคยทำไว้กับประเทศต่าง ๆ ในยุโรปสมัยล่าอาณานิคมจนหมดสิ้นในสมัย ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อแนวคิดการพัฒนาประเทศตามแบบฉบับสังคมโลกตะวันตก (Westernization) ได้แพร่ขยายสู่สังคมไทย โดยการให้ความช่วยเหลือศึกษาและจัดทำแผนพัฒนาประเทศไทยของสหรัฐอเมริกา ในราวปี พ.ศ. 2490 และสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรโดยการให้ทุนการศึกษาแก่ข้าราชการไทยไปศึกษาวิทยาการเพื่อเป็นกำลังในการพัฒนาประเทศไทย ซึ่งแนวคิดทฤษฎีการพัฒนาสมัยใหม่ที่แพร่หลายขณะนั้น ทั้งโดยนักทฤษฎีสังคมวิทยา และมานุษยวิทยา เช่น ทฤษฎีภาวะความเจริญ (Growth Theory) ทฤษฎีความขัดแย้ง (Conflict Theory) ทฤษฎีการสร้างความทันสมัย (Modernization Theory) ทฤษฎีการพึ่งพิง (Dependency Theory) โดยหลักการทฤษฎีต่าง ๆ มุ่งวิเคราะห์มุมมองระหว่างปัญหาความขัดแย้งในสังคมและปัญหาการใช้ปัญญาและการใช้ทรัพยากรในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงในสังคมประเทศกำลังพัฒนามากที่สุด

ยกตัวอย่างเช่น การพัฒนาสังคมโลกที่ผ่านมาส่งผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบการจัดการทางสังคมและการผลิต เพื่อตอบสนองความต้องการ ของสังคมขนาดใหญ่ด้วยระบบการแข่งขันต่อรองแลกเปลี่ยนกัน ที่เรียกว่า “ตลาด” ให้หันมามุ่งเน้นการจัดการและผลิต เพื่อสนองความจำเป็น ภายใต้การดำรงชีวิตและสังคมที่มั่นคง ปลอดภัย หรือเรียกว่า “การพัฒนาอย่างยั่งยืน” (Sustainable Development) โดยอาศัยหลักวิธีการจัดการปกครองที่ดี หรือที่มีคำบัญญัติศัพท์ว่า “ธรรมาภิบาล” (Good Governance) ซึ่งสังคมโลกทั่วไปถือว่าความเท่าเทียมและการสู้รบเรื่องอาณาเขตดินแดนควรเป็นสิ่งที่ยอมรับได้แล้วตามกฎบัตรสหประชาชาติที่สร้างขึ้นเมื่อวันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ. 2488 (ค.ศ. 1945) ที่นครซานฟรานซิสโก สหรัฐอเมริกา ซึ่งคำกล่าวของประธานาธิบดีทรูแมน (Harry S. Truman) ว่า

“...ประเทศทุกประเทศทั่วโลกมีความเท่าเทียมกัน อย่างไรก็ตามเป็นหน้าที่ที่ประเทศพัฒนาแล้วจะต้องให้ความช่วยเหลือประเทศด้อยพัฒนาในด้านต่าง ๆ...”

(ธนู พุ่มพวง, 2549 : 29)

สิ่งสำคัญที่กำหนดขึ้นเป็นดัชนีชี้วัดการพัฒนาเพื่อสร้างความเป็นอยู่ที่ยั่งยืน มั่งคั่ง และยั่งยืน เพื่อความเป็นสุข และเป็นเครื่องบ่งชี้การพัฒนาประเทศ ประกอบด้วยพื้นฐาน 3 ประการ ได้แก่

- 1) การมีระดับมาตรฐานการศึกษา (Education)
- 2) การมีอาชีพการทำงาน (Occupations)
- 3) การมีอัตราการรายได้สูงหรือต่ำ (Income Rate)

ในแนวคิดการพัฒนาสมัยใหม่ ที่เกิดขึ้นจากแนวคิดสังคมโลกตะวันตก เป็นวิธีการตามทฤษฎีความทันสมัย (Modernization Theory) บนหลักการของระบบการจัดการแบบทุนนิยม (Capitalism) ที่มุ่งกระจายโอกาสความเท่าเทียมและเสมอภาคตามศักยภาพและความสามารถ ที่เน้นเรื่อง “การลงทุน” และ “การได้กำไร” ซึ่งยังคงทำให้เกิดการเอาเปรียบระหว่างชนชั้นนายทุน (Capitalist) เป็นผู้นำทางสังคมขึ้นมาทดแทนกลุ่มขุนนางที่มุ่งการครอบครองในสังคมเกษตรกรรมของระบบ

จักรพรรดิสมัยเก่า และทำให้เกิดชนชั้นแรงงาน (Labour) ขึ้นมาแทนระบบสังคมทาสและสังคมไพร่ (ประชาชน) ในสังคมเกษตรกรรมของระบบจักรพรรดิสมัยเก่าเช่นกัน

แต่วิถีสังคมโลกที่มีวิวัฒนาการตามสติปัญญาของมนุษย์ ทำให้เห็นว่าอุดมการณ์ความทันสมัยของสังคมเป็นสร้างความสะดวกสบายแก่พลเมืองด้วยการเผยแพร่ความรู้และเทคนิควิชาการ ระบบการผลิตเชิงอุตสาหกรรม (Industrial Production) ซึ่งเฟื่องฟูในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 แต่ก็มีความคิดที่แตกต่างในกลุ่มสังคมพลเมืองสองกลุ่มเช่นกัน กล่าวคือ กลุ่มหนึ่งเชื่อว่าเป็นการสร้างความทันสมัยเพื่อความมั่นคงของสังคมโลก และอีกกลุ่มหนึ่งเชื่อว่าทุนนิยมเป็นกลไกกดขี่ขูดรีดแรงงาน เน้นการสะสมแรงงานเพื่อความเจริญเติบโตไม่หยุดยั้ง และมุ่งทำลายความเป็นตนเองที่ไม่สิ้นสุด ซึ่งในสังคมโลกที่เข้าสู่ความมีเสรีประชาธิปไตย ทำให้มีบุคคลหลายคนที่มีปัญญามีบทบาทต่อการพัฒนา เช่น ทอมัส ฮอบบ์ (Thomas Hobbes ค.ศ. 1588 – 1679) นักปรัชญาชาวอังกฤษ ซึ่งอยู่ในช่วงสมัยที่ประเทศอังกฤษกำลังดำเนินเข้าสู่ระบบรัฐสภา เชื่อว่า มนุษย์เกิดมาเท่าเทียมกัน (All men are created equal) และ จอห์น ล็อก (John Lock ค.ศ. 1632 – 1704) นักปรัชญาชาวอังกฤษ ให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลว่า บุคคลเป็นผู้กำหนดการใช้ชีวิตของตนเองตามความต้องการ และ ขณะเดียวกันเริ่มมีความขัดแย้งเพิ่มมากขึ้นเช่นกัน โดย แมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber ค.ศ. 1864 – 1920) นักสังคมวิทยาชาวเยอรมัน อธิบายว่า การเปลี่ยนแปลงการพัฒนาภายใต้ระบบแนวคิดทุนนิยมในสังคมมีแนวโน้มการใช้หลักการและเหตุผลมากขึ้น โดยสังคมยอมรับอำนาจเชิงกฎระเบียบกติกากฎหมาย มากขึ้น การจัดระเบียบทางสังคมที่มีกฎหมายยึดถือร่วมกันถือเป็นความเหมาะสมอย่างยิ่ง แต่สำหรับ คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx ค.ศ. 1818 – 1883) นักปรัชญาชาวเยอรมัน มีความเชื่อว่าการที่นายจ้างจ่ายเงินค่าจ้างให้แรงงานก็เพื่อต้องการใช้แรงงานเพื่อการผลิตเท่านั้น เป็นการเอาเปรียบแรงงานอย่างไม่เป็นธรรม เพราะนายทุนได้กำไรมากเท่าใดก็จะจ่ายค่าแรงที่ต่ำกว่ามูลค่าเศรษฐกิจที่กรรมกรสามารถผลิตได้อยู่เสมอไป กล่าวคือ ค่าจ้างที่กรรมกรได้รับนั้นมีมูลค่าไม่สมดุลกับมูลค่าการผลิตของกรรมกรนั่นเอง ซึ่งนับว่าเป็นการเอาเปรียบทางระบบทุนนิยมในปัจจุบัน นั้นแสดงว่าความเท่าเทียมที่มนุษย์พึงมีในสังคมก็ย่อมไม่เป็นจริง เพราะศักยภาพของมนุษย์ไม่เท่าเทียมกัน ทำให้ความต้องการที่จะได้รับการตอบสนองย่อมไม่เท่าเทียมด้วย สังคมจึงต้องมีวิธีการและกลไกใดที่ช่วยเหลือให้คนในสังคมได้รับความคุ้มครองอย่างยุติธรรม (สุภางค์ จันทวานิช, 2552 : 18-199)

ดังนั้น ความสำเร็จของการพัฒนา จึงเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของประชาชนในสังคมแต่ละระดับเพื่อทำให้ได้มาตรฐานตามที่กำหนดไว้ ซึ่งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2493 (ค.ศ. 1950) มีการแบ่งกรอบการพัฒนาเป็น 2 มุมมอง คือ มุมมองของสังคมนิยม (กลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์) และมุมมองของสังคมเสรีนิยม (กลุ่มประเทศประชาธิปไตย) ทำให้แนวทางการจัดการพัฒนาบ้านเมืองของสังคมต่าง ๆ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

(1) กลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้ว (Developed Countries) เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส อิตาลี เยอรมนี สหรัฐอเมริกา แคนาดา ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย (The Group of 8 : G8) สิงคโปร์ เป็นต้น

(2) กลุ่มประเทศกำลังพัฒนา (Developing Countries) เช่น กลุ่มประเทศในแถบเอเชีย แอฟริกา อเมริกากลาง อเมริกาใต้ เป็นต้น

นอกจากนี้ การพัฒนายังนำไปสู่ความช่วยเหลือและแบ่งปันทรัพยากร ส่งผลให้มีการร่วมกันจัดกลุ่มความร่วมมือเป็นกลุ่ม ๆ ที่มีความชัดเจนมากขึ้น มีการสร้างความร่วมมือระหว่างกลุ่มประโยชน์ของแต่ละประเทศ เช่น

ด้านความมั่นคงปลอดภัยของสังคม ได้แก่ องค์การสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ หรือนาโต้ (North Atlantic Treaty Organization: NATO)

ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ข้อตกลงว่าด้วยพิกัดอัตราภาษีศุลกากรและการค้า (General Agreement on Tariff and Trade : GATT) อาเซม (ASEM) ประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) องค์การประเทศส่งออกปิโตรเลียม หรือ โอเปค (Organization of Petroleum Exporting Countries : OPEC) กลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจในเอเชีย-แปซิฟิก หรือ เอเปค (Asia-Pacific Economic Cooperation : APEC) ข้อตกลงการค้าเสรีอเมริกาเหนือ หรือนาฟต้า (The North America Free Trade Agreement : NAFTA) กลุ่มสหภาพยุโรป หรือ อียูโร (European Union : EU)

ด้านรวมทุก ๆ เรื่อง ได้แก่ องค์การสหประชาชาติ (UN) เป็นต้น ทำให้การพัฒนากลายเป็นความสำคัญในการอยู่ร่วมกันของสังคมโลก ต่างจำเป็นต้องอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างกันมากขึ้น มีความร่วมมือช่วยเหลือกันมากขึ้น

ยกตัวอย่างเช่น กรณีการเกิดธรณีพิบัติภัยธรรมชาติสึนามิ (Tsunami) ทั่วประเทศแถบเอเชียแปซิฟิก รวมทั้งในประเทศไทยเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2547 (ค.ศ. 2004) ก็มีการจัดความช่วยเหลือจากกลุ่มประเทศต่าง ๆ เข้ามาช่วยประเทศไทย ซึ่งเป็นการพึ่งพาอาศัยกันและกันตามหลักสิทธิมนุษยชน หรือกรณีภัยธรรมชาติพายุนาร์กิส (Nargis Cyclone) เกิดขึ้นที่ลุ่มแม่น้ำอิรวดีในประเทศสหภาพพม่าเมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2551 (ค.ศ. 2008) ก็มีการจัดความช่วยเหลือจากนานาชาติเช่นกัน หรือแม้แต่การลิดรอนสิทธิเสรีภาพของนางอองซานซูจี ก็จะมีองค์การสหประชาชาติเข้ามาช่วยเหลือและดูแลไม่ให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชน และการทำลายล้างประหัตประหารกัน หรือการเกิดธรณีพิบัติแผ่นดินไหวในประเทศจีน ปี พ.ศ. 2551 ก็มีการร่วมมือช่วยเหลือกันและกัน ผ่านองค์การสหประชาชาติ

เพราะฉะนั้น พัฒนาการของคำว่า “การพัฒนา” ไม่ได้ถือเอาความแตกต่างหรือความแตกแยกของอุดมการณ์เหนือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมาเป็นเงื่อนไข แต่การกำหนดขอบเขตของคำว่า “การพัฒนา” ในแต่ละยุคสมัย หมายถึง ความสามารถและโอกาสในการทำความร่วมมือของสังคมหรือกลุ่มสังคมให้เกิดความเจริญก้าวหน้าต่อสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นของบุคคล ชุมชน สังคม องค์การธุรกิจ การค้า การอุตสาหกรรม และเทคโนโลยี เพื่อช่วยทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่การดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันของมวลมนุษยชนอย่างมั่นคง ปลอดภัย สงบสุข

9.4 ข้อจำกัดและสิ่งที่ควรพัฒนาในสังคมไทยสมัยใหม่

การสิ้นสุดยุคสงครามเย็นในปี พ.ศ. 2534 ด้วยฝีมือผู้นำประเทศ 3 ประเทศ คือ นางมากาเรต แทสเซอร์ นายกรัฐมนตรีประเทศอังกฤษ นายโรนัล เรแกน ประธานาธิบดีประเทศสหรัฐอเมริกา และนายมีเกล กอบาร์ซอร์ป ประธานาธิบดีสหภาพโซเวียต ตกลงเจรจาขอยุติการผลิตอาวุธนิวเคลียร์และต่อต้านการสะสมอาวุธนิวเคลียร์เพื่อสร้างความสงบและสันติสุขของสังคมโลกดูจะเป็นความน่ายินดี แต่แนวทางการพัฒนาสังคมยุคใหม่ ยังต้องเผชิญความขัดแย้งอย่างกว้างขวาง และส่งผลกระทบต่อสังคม

ประเทศต่าง ๆ สังคมไทย ได้รับผลกระทบตามแนวทางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างค่อยเป็นค่อยไป เพราะสังคมไทยประสบกับปัญหาพื้นฐานหลายประการ คือ

9.4.1 คุณภาพทรัพยากรมนุษย์

สังคมไทย ยังถือว่าเป็นประเทศกำลังพัฒนา แม้จะมีฐานรายได้ต่อหัวที่เป็นเงื่อนไขให้ประเทศพัฒนาแล้วลดความช่วยเหลือทางการเงินเพื่อการพัฒนาหลายอย่าง แต่ความจริงสังคมไทยยังมีคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ที่ไม่พร้อมต่อการพัฒนาประเทศตามสถานการณ์แข่งขันในแนวคิดการพัฒนาสมัยใหม่ได้ เช่น การศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีค่อนข้างต่ำมาก นวัตกรรมใหม่ยังไม่ตอบสนองต่อการแข่งขันเชิงเศรษฐกิจสมัยใหม่ ซึ่งปัจจุบันรัฐบาลให้ความสำคัญการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัล และสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจทั้งแบบทวิภาคีและพหุภาคี

9.4.2 ความขัดแย้งเชิงอุดมการณ์ในสังคมไทย

สังคมไทยในคริสต์ศตวรรษที่ 1950 (พ.ศ. 2493) ถือว่าเป็นการเปลี่ยนโฉมหน้าสังคมไทยสู่สังคมยุคใหม่ภายใต้ระบอบประชาธิปไตย ภายหลังจากผ่านวิกฤตการเปลี่ยนแปลงการปกครองในประเทศเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 และสถานการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2482-2488) ซึ่งในเอเชียเรียกว่า “สงครามมหาเอเซียบูรพา” (The Greater East Asia War) ที่ฝ่ายพันธมิตรนำโดยสหรัฐอเมริกาประกาศสงครามกับญี่ปุ่นเมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2485 (ค.ศ. 1942) และในปี พ.ศ. 2486 ประเทศไทยโดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีในขณะนั้นดำเนินกติกาสัญญาอยู่ข้างญี่ปุ่นยอมให้ประเทศญี่ปุ่นผ่านประเทศไทยไปทำสงครามกับประเทศพม่า ทหารญี่ปุ่นจึงยกพลขึ้นบกเข้ามาเมืองไทยเต็มบ้านเต็มเมือง ซึ่งทำให้ประเทศไทยสูญเสียเสรีภาพ และประเทศญี่ปุ่นบีบบังคับจากประเทศไทยจนทำให้ประเทศไทยประกาศยกเลิกสถานะสงครามของไทยที่มีต่อฝ่ายสัมพันธมิตร ซึ่งฝ่ายสัมพันธมิตรยอมรับได้ต่อสถานะของประเทศไทยที่จำเป็นต้องให้ประเทศญี่ปุ่น (ฝ่ายอักษะ) เข้าประเทศ (อานันท์ ปันยารชุน, 2541 : 18-19) ส่งผลให้ฝ่ายสัมพันธมิตรทั้งระเบิดถล่มผืนแผ่นดินประเทศไทยทั่วไป แต่ในขณะนั้นก็ขบวนการใต้ดินต่อต้านฝ่ายญี่ปุ่น เรียกว่า **ขบวนการเสรีไทย** (Free Thai Movement) ต่อต้านและไม่เห็นด้วยกับแนวทางของจอมพล ป. พิบูลสงคราม จนสงครามจบลงด้วยสหรัฐอเมริกาทั้งระเบิดนิวเคลียร์ถล่มเมืองฮิโรชิมาและเมืองนางาซากิ และประเทศญี่ปุ่นประกาศยอมแพ้สงครามเมื่อวันที่ 2 กันยายน พ.ศ. 2488 (ค.ศ. 1945)

ในช่วงเวลาระหว่าง พ.ศ. 2490 – 2534 (ค.ศ. 1947 – 1991) ประเทศสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตก้าวสู่ประเทศผู้เป็นมหาอำนาจ 2 ขั้ว ที่มีอำนาจทางทหารและเศรษฐกิจ โดยที่ประเทศสหรัฐอเมริกา มุ่งอุดมการณ์ทางการเมืองเน้นเสรีประชาธิปไตย แตกต่างจากสหภาพโซเวียต ที่มุ่งเน้นคอมมิวนิสต์ตามอิทธิพลแนวคิดของลัทธิมาร์กซิสต์ (เลนินนิสต์) ร่วมด้วยลัทธิเหมาเซตุง ส่งผลให้สังคมของประเทศไทยได้รับอิทธิพลจากทั้ง 2 กลุ่มประเทศ ก่อให้เกิดการแบ่งแยกอุดมการณ์เป็นสองขั้วเช่นกัน เช่น การเผยแพร่ลัทธิสังคมนิยมจากประเทศจีนแดง (ประเทศจีนในปัจจุบัน) และสหภาพโซเวียต ทำให้สังคมไทยต้องเผชิญความขัดแย้งทางสังคมมากมายจนนำไปสู่เหตุการณ์ทางการเมืองที่สำคัญหลายเหตุการณ์ เช่น เหตุการณ์ วันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 เหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 เป็นต้น ขณะเดียวกันสหรัฐอเมริกา ก็ให้ความช่วยเหลือประเทศไทยไปพร้อม ๆ กันด้วย และประเทศไทยได้เข้าเป็นสมาชิกในองค์การสหประชาชาติ เป็นลำดับที่ 55 ได้โอกาสเจรจาแก้ไขยกเลิกสัญญาที่ไม่เป็นธรรมที่เคยทำไว้กับประเทศต่าง ๆ ในยุโรปสมัยล่าอาณานิคมจนหมดสิ้น ส่งผลทำให้

เกิดความหวาดระแวงกัน ต่างแข่งขันกันแพร่แนวความคิดอุดมการณ์ทางการเมืองแก่ประเทศใกล้เคียง ให้เป็นสมาชิกฝ่ายเดียวกันกับตน ช่วงดังกล่าวเราเรียกว่า “สงครามเย็น” (Cold War) โดยมุ่งโต้แย้งเกี่ยวกับการสะสมอาวุธนิวเคลียร์เพื่อต่อรองอำนาจ และสิ้นสุดยุคสงครามเย็นเมื่อปี พ.ศ. 2534 ทำให้สหภาพโซเวียตล่มสลาย ประเทศต่าง ๆ สังคมโลกเริ่มเปิดประตูประเทศสู่นโยบายการพัฒนาประเทศตามแนวคิดทุนนิยมเสรีประชาธิปไตยมากขึ้น

ที่มา : [http:// th.wikipedia.org](http://th.wikipedia.org), 2552

ในมุมมองของสหรัฐอเมริกา ถือว่าเป็นชัยชนะยุคใหม่ที่สามารถขยายอุดมการณ์ทุนนิยมเสรีประชาธิปไตยได้สำเร็จพอ ๆ กับการชนะในสงครามโลกครั้งที่ 2 นั่นเอง กลยุทธ์สำคัญของสหรัฐอเมริกา ก็คือ การให้การสนับสนุนการพัฒนาในด้านต่าง ๆ แก่ประเทศต่าง ๆ ซึ่งประเทศไทยก็ได้รับการช่วยเหลืออย่างมากมาย เช่น การเข้ามาศึกษาวิเคราะห์ในการจัดทำแผนพัฒนาประเทศ สังคมเข้ามาใช้เมื่อปี พ.ศ. 2490 โดยมีการตั้งสภาเศรษฐกิจแห่งชาติ รวมทั้งตั้งสำนักงานสภาเศรษฐกิจ (ปัจจุบันเรียกว่า คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ) ทำให้มีการศึกษาและวางแผนพัฒนาประเทศตามคำแนะนำของธนาคารโลก จนแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2501 เสนอต่อธนาคารโลก และปี พ.ศ. 2504 เริ่มประกาศใช้แผนพัฒนาประเทศฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504 – 2509 รวมฉบับละ 5 ปี) ซึ่งประเทศไทยมีขึ้นหลังที่ประเทศอินเดียมีขึ้นมาแล้ว 10 ปี หลังประเทศฟิลิปปินส์ 9 ปี หลังประเทศปากีสถาน 7 ปี และหลังประเทศมาเลเซีย 5 ปี (สมนึก นนธิจันทร์, 2539 : 17) ส่งผลต่อการพัฒนาและปรับเปลี่ยนประเทศไทยหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และภาวะแวดล้อม กลายเป็นผลสะท้อนต่อการพัฒนาประเทศเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

สิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่สังคมไทยก้าวไม่พ้นเพื่อการเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ก็คือ แนวคิดการพัฒนาในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ยังยึดติดกับการวางแผนที่จะครอบครองอำนาจเพื่อสร้างผลประโยชน์แก่ตนเองและพวกพ้อง ยังมีความไม่เท่าเทียมในด้านสิทธิและเสรีภาพ ซึ่งกฎหมายรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 กำหนดไว้ในหมวด 3 ได้แก่ ความเสมอภาค สิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล กระบวนการยุติธรรม การประกอบอาชีพ การแสดงความคิดเห็นและสื่อมวลชน การศึกษา การสาธารณสุขและสวัสดิการจากรัฐ เสรีภาพในชุมชนและการสมาคม สิทธิชุมชน และสิทธิพิทักษ์

รัฐธรรมนูญ (ราชกิจจานุเบกษา, 2550) แต่สิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมาไม่ได้รับความตระหนักในวิถีชีวิตของพลเมืองก็อาจเป็นผลมาจากการไม่ได้รับการศึกษาชี้แนะให้มีความรู้ความเข้าใจอย่างจริงจัง ซึ่งสิ่งที่กล่าวมาข้างต้นเป็นหลักการพื้นฐานในสังคมประชาธิปไตยแบบสากล

9.4.3 ทางเลือกการพัฒนาสังคมไทย

สำหรับประเทศไทย ใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นกลไกการพัฒนาประเทศโดยยึดแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรีตลอดมา โดยช่วงแรกตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 - 6 เป็นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และนับตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 เรื่อยมาก็กำหนดให้ความสำคัญแก่การพัฒนาคนและสังคมเศรษฐกิจ ขณะนี้สังคมไทยใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555 - 2559) กำหนดวิสัยทัศน์ว่า “สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยความเสมอภาค เป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง” โดยการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแกนการพัฒนา แต่ด้วยกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งที่เป็นารเปลี่ยนแปลงเชิงสังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม จนทำให้เกิดการขยายฐานความคิดสู่ความทันสมัยทางเศรษฐกิจในระดับสูงอย่างน่ากลัว ทำให้เกิดวิกฤตเศรษฐกิจกระจายทั่วภูมิภาคของสังคมโลก มีความเหลื่อมล้ำทางสังคมและเศรษฐกิจระหว่างสังคมชนบท (Gemeinschaft) หรือสังคมประเพณี กับสังคมเมือง (Gesellschaft) หรือสังคมสมัยใหม่ (Ferdinand Tonnis ค.ศ. 1855-1936 อ้างในเฉลียว ฤกษ์รุจิพิมล, 2545: 30) มีช่องว่างระหว่างระหว่างคนรวยกับคนจนในระยะห่างมากขึ้น การเข้าถึงครองกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินและทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่เป็นธรรม การก่อกวนนี้สินของเกษตรกรโดยเฉพาะชาวไร่ชาวนา การเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้างกับลูกจ้างแรงงาน ตลอดจนความเสื่อมโทรมทางศีลธรรมและจิตใจที่นำไปสู่การก่ออาชญากรรม การใช้ยาเสพติด การทำลายสิ่งแวดล้อม การตั้งครมภ์ก่อนวัย การฆ่าตัวตาย การติดเชื้อไวรัสเอดส์ ซึ่งปัญหาท้ายสุดเป็นปัญหาที่ประเทศไทยถูกจัดอันดับเป็นแรก ๆ เพราะมีการแพร่ขยายสู่กลุ่มเยาวชนอายุน้อยมากขึ้น กล่าวคือ อายุประมาณ 13-14 ปีเท่านั้นเอง

9.4.4 ระบบคิดเพื่อการตัดสินใจสู่การพัฒนาสังคมไทยยุคใหม่

ในช่วงศตวรรษที่ 21 นี้ การพัฒนาประเทศไทย ยังมีปัญหาเชิงกระบวนทัศน์การพัฒนาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ชัดเจนมากขึ้น ต้องพัฒนาการอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์เพื่อความหวังแห่งสันติภาพ ปัญหาดังกล่าวไม่ได้เกิดจากมูลเหตุอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ปัญหาต่าง ๆ เกิดจากความสัมพันธ์เชื่อมโยงถึงกันทุกระบบ ซึ่งมักเกิดจากการจัดระบบความคิด (mind set) และการให้ความสำคัญสู่ข้ออ้างเพื่อความยั่งยืนที่ผิดแบบ ทำให้เห็นว่ามีมาตรการพัฒนาที่ผ่านมาของประเทศไทยยังไม่ช่วยให้นักไทยได้รับความมั่นคง ปลอดภัย และเป็นสุข หรือกินดี อยู่ดี มีสุข (Well-being) อย่างแท้จริง กล่าวคือ

ประการที่ 1 ความคิดที่หลงทาง ความเชื่อโดยข้อมูลข่าวสารเป็นเสมือนยาเสพติดที่ค่อย ๆ มอมเมาและทำลายความมั่นคงในตัวตนของบุคคลนั้น เช่น การโฆษณาชวนเชื่อ การกระตุ้นเร่งเร้าให้คนบริโภคนิยมอย่างไร้ปัญญา โดยผ่านสื่อมวลชนที่ไร้การกำกับควบคุม และไม่ตั้งอยู่บนความเป็นจริง การใช้อำนาจเพื่อการข่มขู่และอำพรางการกระทำบางประการ จนเกินความจำเป็นและความเหมาะสม นำไปสู่การประพฤติที่ไม่เหมาะสม เป็นการลดคุณค่าความเป็นมนุษย์ของตนเอง

หรือการติดเกมของเยาวชนทุกระดับ ซึ่งเป็นปัญหาสังคมที่ไม่ค่อยได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง หรือการติดยาเสพติดและการพนันของเยาวชน ถือว่าเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างสังคมและวัฒนธรรม

ประการที่ 2 การเปิดระบบเศรษฐกิจเสรีเพื่อการลงทุน ปัจจุบันสังคมไทยไม่สามารถปฏิเสธการแข่งขันในระบบกลไกตลาดเสรีได้ แต่ต้องมีมาตรการกำกับควบคุมผู้ที่มีความสามารถสร้างอำนาจต่อรองในระบบตลาดโดยเป็นนายทุนที่ไร้จริยธรรม และอาจยึดครองกลไกตลาดและผลักดันระบบแลกเปลี่ยนในระบบตลาดเสรีให้ผิดเพี้ยนจนนำไปสู่ความผันผวนทางเศรษฐกิจได้ง่าย จำเป็นต้องได้รับความสนใจเอาใจใส่จากประชาชนพลเมืองในสังคมไทยให้มากขึ้น

ดังนั้น ประเทศไทยในสังคมพหุนิยมภายใต้ความแตกต่างหลากหลายของผู้คนที่มาอยู่ร่วมกัน ต้องคำนึงถึงความจำเป็นที่ต้องทำให้เห็นถึงประโยชน์ร่วมกัน (Common interest) ให้ประจักษ์ในวิถีชีวิต (ปรีชา พงษ์ไกรเลิศ, 2550) เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนคุณภาพชีวิตที่ดี เพราะเงื่อนไขสังคมพหุนิยม ต้องมุ่งเน้นความมีเสรีภาพ (สิทธิและอิสรภาพ) ความเสมอภาค (มีความเท่าเทียม ไม่สร้างความแตกต่าง) และต้องให้ความสำคัญกับความมีเหตุผล (ยึดหลักการและอธิบายด้วยเหตุผล) ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญสู่การพัฒนาสังคมโลกให้ยั่งยืนได้

ประการที่ 3 โครงสร้างทางสังคมวัฒนธรรม และค่านิยม จุดนี้ยังเป็นข้อถ้อยหรืออาจจะมองว่าเป็นปัญหาพื้นฐานที่ทำให้สังคมไทยมีการพัฒนาล่าช้า เพราะการส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงยังไม่มีความสามารถเต็มที่ ส่งผลต่อฐานะพลเมือง ที่ยังไม่สามารถได้รับการเพิ่มพูนความรู้ทางปัญญา (ระดับการศึกษาต่ำ) ทำให้พลเมืองมีคุณภาพต่ำกว่ามาตรฐานสากล ไม่มีความพร้อมรับเผชิญการเปลี่ยนแปลงสังคมสมัยใหม่และโลกาภิวัตน์ รวมทั้งการไหลเวียนทางวัฒนธรรม (Cross-Culture) ที่ผ่านช่องทางเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างรวดเร็ว ก็เป็นแรงเสริมให้คนไม่รู้จักฟังตนเองมากขึ้น ดังนั้น เมื่อระบบสังคมไทยยังเป็นแนวตั้งมากกว่าแนวราบ จึงทำให้เกิดระบบวัฒนธรรมและค่านิยม มุ่งการพึ่งพิงเชิงอุปถัมภ์ ทำให้ประชาชนในฐานะพลเมืองของบ้านเมืองได้รับการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมและไม่เสมอภาคกัน

ประการที่ 4 การจัดการบ้านเมืองแนวใหม่ตามหลักธรรมาภิบาล โลกปัจจุบันถือว่าเป็นหลักสากลที่สังคมโลกาภิวัตน์ให้การยอมรับและสนับสนุนมากขึ้น และส่งผลการพัฒนาารูปแบบการบริหารจัดการบ้านเมืองแนวใหม่ ผู้นำบ้านเมืองจึงต้องนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้อย่างจริงจัง ได้แก่ หลักความโปร่งใส หลักความยุติธรรม หลักคุณธรรม หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า

ประการที่ 5 การมุ่งเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย จำเป็นต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนทุกหนทุกแห่งมีความรู้และเข้าใจหลักสิทธิมนุษยชนขยายเข้าไปอยู่ในสำนึกแห่งบทบาทพลเมืองในสังคมไทย สิ่งหนึ่งที่กำลังเข้าใกล้ตัวพลเมืองคนไทยอย่างรวดเร็ว ก็คือ การก้าวสู่สังคมแห่งการเป็น “ประชาคมอาเซียน” ทำให้พลเมืองในสังคมไทยต้องเปลี่ยนบทบาทในทิศทางต่าง ๆ และตระหนักถึงสิ่งสำคัญดังนี้

ประการที่ 6 การปรับโครงสร้างอำนาจการเมืองยุคใหม่ หากจะกล่าวถึงภาพรวมของสังคมโลกยุคใหม่นั้น ก็คงจะเห็นได้ชัดเจนเมื่อหลังสิ้นสุดสงครามเย็น พ.ศ. 2534 การจัดระเบียบการเมืองโลกใหม่มุ่งเน้นการหาแนวทางความร่วมมือระหว่างกันของค่ายคอมมิวนิสต์ กับค่ายประชาธิปไตย ซึ่งแต่ก่อนไม่ลงรอยกันกัน เป็นศัตรูกัน แยกจากกันทางความคิดโดยสิ้นเชิง ต่างกลับหันมาร่วมมือกันมากขึ้นอย่างเสรี เช่น การค้าอาวุธยุทธโธปกรณ์ การเปิดเสรีทางการลงทุนอย่างเสรี ไม่ว่าจะ

การลงทุนด้านการบริโภค การเศรษฐกิจ การค้า การพลังงาน การสาธารณสุข การศึกษา เป็นต้น โดยใช้กลไกทางการเมืองการปกครองยุคใหม่ กล่าวคือ มุ่งเน้นการจัดการแนวใหม่ หมายถึง

ประการที่ 7 การสร้างฐานระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่เข้มแข็ง สิ่งสำคัญในการพัฒนาสังคมไทยสู่ความทันสมัยในระบบสังคมดิจิทัล (Digital Societies) เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารให้ครอบคลุมและทั่วถึงพื้นที่ และประชาชนสามารถเข้าถึงได้อย่างรวดเร็ว สามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์แก่การพัฒนาความรู้และสร้างปัญญาให้แข็งแกร่ง ทัดเทียมอารยประเทศ นั้นหมายความว่า รัฐจำเป็นต้องมีการลงทุนและพัฒนาระบบเครือข่ายโทรคมนาคมให้สามารถสร้างคุณค่าอย่างมีพลัง เพราะสังคมในศตวรรษที่ 21 เราไม่สามารถปฏิเสธระบบการสื่อสารออนไลน์ที่เชื่อมโยงระหว่างกัน โดยเฉพาะอินเทอร์เน็ตที่มีโครงข่ายขยายอย่างรวดเร็ว

เพราะฉะนั้น การพัฒนาสังคมไทยสู่ความเป็นสังคมสมัยใหม่ในยุคโลกาภิวัตน์ เราจะต้องมีวิธีการจัดระบบคิด (mind set) เสียใหม่ให้หลุดพ้นจาก 7 ประการที่กล่าวมาข้างต้น โดยปรับทัศนคติสู่การสร้างจุดยืนเพื่อการพัฒนาสังคมสมัยใหม่ ต้องเป็นการพัฒนาประเทศเพื่อลดช่องว่างความทุกข์ (gap) หรือบรรเทาความทุกข์ยากของประชาชนในประเทศให้เป็น **สังคมอยู่เย็น เป็นสุขร่วมกัน หรือ อยู่ดีกินดี (wellbeing)** เพราะการใช้ระบบแนวคิดทุนนิยม (Capitalism) เป็นตัวขับเคลื่อนภายใต้แนวคิดทฤษฎีภาวะความทันสมัย คือ มุ่งระดมทุน แสวงหาประโยชน์เพื่อกำไรภายใต้กลไกการตลาดอย่างกว้างขวาง อาจสร้างความทุกข์แก่ประชาชน จึงต้องเปลี่ยนกลยุทธ์การพัฒนาใหม่ แม้แต่นายเติ้งเสี่ยวผิง ผู้นำประเทศจีนก็ปรับเปลี่ยนวิธีการผสมผสานระหว่างสังคมนิยมและทุนนิยมอย่างเหมาะสมตามแนวคิดที่ว่า **“...ประเทศจีนต้องพัฒนาไปตามสภาพที่เป็นจริง...”** แต่ในที่สุดอำนาจอุดมการณ์ทุนนิยมเสรีที่มุ่งระดมทุน สร้างผลกำไร และใช้ระบบกลไกตลาดเป็นสำคัญ อาจทำให้เกิดความล่มจมได้โดยไม่รู้ตัว

ปัจจุบันเริ่มมีภาวะความสั่นคลอนให้เห็นบ้างแล้ว ทั้งในเชิงสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง และสิ่งแวดล้อม เช่น วิกฤตการเงินในสหรัฐอเมริกา วิกฤตเศรษฐกิจของกรีซ เป็นต้น เราจึงจำเป็นต้องหาแนวคิดการพัฒนาที่มุ่งความสมดุลอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) มาช่วยชะลอให้เหมาะสม แต่ก็ยังไม่สามารถทดแทนแนวคิดทุนนิยมเสรีได้ดีเท่าใด จนมีการกล่าวถึงระบบแนวคิดใหม่ว่า **“แนวคิดหลังสมัยใหม่” (โพสต์โมเดิร์น : Post-Modernism)** แต่ยังไม่เห็นรูปธรรมชัดเจนในขณะนี้

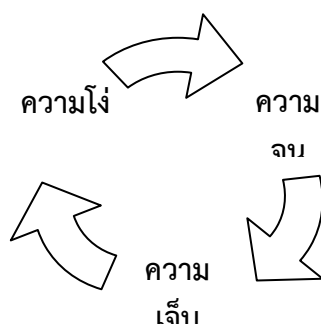
จุดยืนการพัฒนาสมัยใหม่ “ทฤษฎีภาวะความทันสมัย” Modernization Theory		
ความเป็นสากลอย่างกว้างขวาง (Macro) เพื่อมุ่งพัฒนาให้เจริญเติบโต (Growth)		
โดยใช้แนวคิดทุนนิยมเสรี (Capitalism)		
ระดมทุน	สร้างผลกำไร	ใช้กลไกตลาด
ตอบสนองความต้องการ (Demand) และดำเนินการจัดหาเพื่อตอบสนอง (Supply)		

สิ่งที่เป็นผลปรากฏสืบเนื่องมาจากแนวคิดความทันสมัยข้างต้นนั้น ก็คือ สังคมโลกทุกหนทุกแห่งมีความมุ่งมั่น จริงจัง และยอมรับที่จะก้าวเดินไปสู่ความเป็นสากลอย่างกว้างขวาง หรือโลกาภิวัตน์ (Globalization) แพร่กระจายเป็นสังคมพหุเอกานิยม (หนึ่งเดียวในความหลากหลาย) กล่าวคือ

1. ให้ความเคารพความเป็นมนุษย์ เช่น มีหลักสิทธิมนุษยชนเป็นกฎเกณฑ์สากลโลก
2. ยอมรับความหลากหลาย เช่น ความหลากหลายทางสังคมเชิงพหุวัฒนธรรม เพศเทคโนโลยี
3. มีความเป็นเจ้าของประเทศร่วมกัน เช่น ผืนแผ่นดินเป็นทรัพยากรของมนุษยชาติ
4. บุคคลทุกคนต้องได้รับการคุ้มครองจากรัฐ
5. การทำให้ทุกส่วนมีโอกาสพัฒนาเท่าเทียมกัน
6. ประชาชนมีสันติภาพในหัวใจ

แต่ด้วยอำนาจของความเป็นโลกาภิวัตน์ ทำให้เกิดการพัฒนาระบบแข่งขัน (Competition) ที่เอาชนะทัดทาน มีการพัฒนาระบบกฎเกณฑ์ระเบียบโลกใหม่ (New World Order) ส่งผลให้หลังการพัฒนาสังคมโลกจากซีกโลกตะวันตก (Westernization) พยายามหันกลับมาสนใจอำนาจทางปัญญาของโลกตะวันออก (Easternization) เช่น จีน อินเดีย ญี่ปุ่น ประเทศในกลุ่มประชาคมอาเซียน เป็นต้น เพื่อเป็นช่องทางออกสำรองในภาวะฉุกเฉิน

ในสภาพความเป็นจริงของ สังคมสมัยใหม่ หรือสังคมร่วมสมัย หรือสังคมยุคใหม่ ก็ยังไม่สามารถจัดการและควบคุมปัญหาความทุกข์ยาก หรือความอยู่ดีมีสุขของคนให้เกิดความเท่าเทียมอย่างเสมอภาคและเป็นธรรมได้ดั่งนึก เพราะพื้นฐานปัญหาความทุกข์ยากยังวนเวียนอยู่เหมือนเดิม และยังเผชิญกับวงจรเลวร้าย (Vicious Cycle) คือ

ที่มา : เอกสารสำเนาเรื่องการพัฒนาสังคม, คณะพัฒนาสังคม : 2538

ดังนั้น การจัดการและควบคุมให้สังคมสมัยใหม่ของประเทศไทยและประเทศต่าง ๆ ในประชาคมอาเซียน ต้องปรับปรุงและกำหนดกระบวนการพัฒนาเพื่อการอยู่ร่วมกัน ให้เป็นสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข การใช้ภูมิรัฐภูมิคิดที่เป็นวิทยาการต่าง ๆ ที่เป็นอัตลักษณ์ของตนเอง เพื่อแก้ไขปัญหาเบาบางลง และสิ่งเดียวที่สามารถช่วยให้ทุเลาเบาบางลงได้ ก็คือ สังคมแต่ละสังคมต้องมีแนวทางการส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคคลและประชาสังคมรู้จักการพึ่งตนเอง และพัฒนาตนเองให้เข้มแข็ง มีความฉลาดเฉลียวที่จะใช้สติปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ และตัดสินใจเลือกทางออกให้เกิดความอยู่รอดร่วมกันต่อไป โดยลดทอนข้อจำกัดในวงจรดังกล่าวข้างต้น ที่สามารถอธิบายกว้าง ๆ ได้ดังนี้

- วงจรความโง่ หรืออาจเรียกอย่างสุภาพว่า ความไม่ฉลาด ก็เพราะคนไม่มีปัจจัยทางเศรษฐกิจที่เข้าสู่การศึกษาเล่าเรียนได้อย่างเสรี หรือรัฐไม่มีนโยบายสนับสนุนพัฒนาการศึกษาอย่างแท้จริง เช่น ปัญหาความด้อยการศึกษา

- วงจรความจน ก็เพราะคนไม่มีศักยภาพและความสามารถที่ทำให้ตนเองเข้าสู่การประกอบสัมมาอาชีพที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตได้ตามอัตราความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยึดถือตัวชี้วัดตามระบบการลงทุนและการแข่งขันในตลาด เช่น ปัญหาความยากจนและความอดอยาก

- วงจรความเจ็บ ก็เพราะคนขาดความรู้ความเข้าใจในการดำรงชีวิตให้เท่าทันตามสถานการณ์และขาดมาตรการและวิธีการป้องกันขั้นพื้นฐานที่ลดการพึ่งพิงระบบภายนอกอย่างต่อเนื่อง เช่น ปัญหาอาชญากรรมและยาเสพติด ปัญหาสาธารณสุขมูลชน

9.4.5 สังคมไทยในวิถีประชาคมอาเซียน

สิ่งที่เป็นปัจจัยสำคัญของการร่วมมือกันของประเทศในแถบภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้ง 10 ประเทศ เพื่อรวมเป็นพลังหนึ่งเดียวกัน และสร้างพลังความเข้มแข็งในภูมิภาคให้มีอำนาจต่อรอง ไม่ให้เกิดการรุกราน และการเข้าครอบงำอุดมการณ์ความคิดทั้งฝ่ายเสรีนิยมและสังคมนิยมจนนำไปสู่ความระส่ำระสายในการดำเนินชีวิตของประชาชนในภูมิภาค เพราะประชาชนในภูมิภาคยังไม่มีควมพร้อมและศักยภาพต่าง ๆ ที่สามารถต้านทานการเปลี่ยนแปลงตามอุดมการณ์ดังกล่าวได้เพียงพอ อีกทั้งต้องการเป็นพลังต่อการแข่งขันทางเศรษฐกิจ ซึ่งในอนาคตอาจนำไปสู่ความขัดแย้งที่รุนแรงยากแก่การป้องกันแก้ไขได้ลำบาก จึงกำหนดวัตถุประสงค์ของอาเซียนไว้ดังนี้

- ส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศสมาชิก
- ธำรงสันติภาพ เสถียรภาพ ความมั่นคง
- เสริมสร้างเศรษฐกิจและความอยู่ดีกินดีของประชาชน
- พัฒนาสังคมและวัฒนธรรม
- ส่งเสริมความร่วมมือกับภายนอก และองค์การระหว่างประเทศต่าง ๆ

นับตั้งแต่มีปฏิญญากรุงเทพ (The Bangkok Declaration) เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510 ภายใต้สัญลักษณ์ “มิตรวงษ์ข้าวสีเหลืองบนพื้นสีแดง ล้อมรอบด้วยวงกลมสีขาว และสีน้ำเงิน รวมเป็น 10 ต้น” หมายถึง สมาชิก 10 ประเทศ ซึ่งรวงข้าว ถือเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคนี้

สีเหลืองของรวงข้าว	หมายถึง ความเจริญรุ่งเรือง
สีแดง	หมายถึง ความกล้าหาญและการก้าวต่อไปเรื่อย ๆ
สีขาว	หมายถึง ความบริสุทธิ์
สีน้ำเงิน	หมายถึง สันติภาพและความมั่นคง

และเมื่อมีการจัดทำกฎบัตรอาเซียนขึ้นแล้วนั้น กฎบัตรอาเซียนต้องได้รับการรับรองจากรัฐสภาของประเทศสมาชิกให้ครบถ้วน ซึ่งประเทศไทยลงสัตยาบันกฎบัตรเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2551 เป็นประเทศสุดท้าย ทำให้กฎบัตรอาเซียนมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2551 ในการประชุม

ครั้งที่ 14 ระหว่างวันที่ 28 กุมภาพันธ์ – 1 มีนาคม พ.ศ. 2552 (ค.ศ. 2009) ณ หัวหิน ประเทศไทย ถือว่าเป็นการประชุมครั้งแรกของการมีกฎบัตรอาเซียน และมีการลงนามรับรองโครงสร้างอาเซียนใหม่ภายใต้กฎบัตรอาเซียนให้เป็น “ประชาคมอาเซียน” (ASEAN Community) ซึ่งต้องให้สำเร็จลุล่วงภายในปี พ.ศ. 2558 (ค.ศ.2015) โดยประชาคมอาเซียน กำหนดใช้เป้าหมายประชาคมไว้ 3 เสาหลักคือ

1. **ประชาคมการเมือง-ความมั่นคง** (ASEAN Political-Security Community : APSC) เป้าหมายต้องมีกติกาการอยู่ร่วมกันโดยไม่ใช้กำลังในการแก้ไขปัญหา แต่ใช้การเจรจาในการแก้ไขปัญหา ส่งเสริมให้ภูมิภาคนี้ปลอดจากอาวุธนิวเคลียร์

2. **ประชาคมเศรษฐกิจ** (ASEAN Economic Community : AEC) เป้าหมายต้อง

2.1 มีตลาดฐานการผลิตร่วมระหว่างกันเป็นตลาดเดียว สามารถผลิตสินค้าและนำไปขายได้ทุกประเทศ ซึ่งในวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2553 มีความตกลง AFTA มีผลสมบูรณ์ให้สินค้าจำนวนกว่า 8,400 รายการต้องลดภาษีลงเหลือ 0 เปอร์เซ็นต์ภายใน พ.ศ. 2558 ยกเว้น ประเทศสมาชิกให้คงเหลือไม่เกินร้อยละ 0-5

2.2 เสริมขีดความสามารถในการแข่งขัน เช่นการนำเทคโนโลยีมาใช้

2.3 การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเสมอภาค เน้นให้มีการพัฒนา SMEs

2.4 การบูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลก จะต้องจัดทำ FTA กับประเทศนอกภูมิภาคเป็นเครือข่ายการผลิตสำหรับประชากรอาเซียนกว่า 600 ล้านคน และสามารถต่อรองในเวทีโลกได้มากขึ้น

3. **ประชาคมสังคมและวัฒนธรรม** (ASEAN Socio-Cultural Community : ASCC) เป้าหมายต้องดูแลกัน (Caring) และแบ่งปันกัน (Sharing)

นอกจากนี้ ประชาคมอาเซียน มีความร่วมมือกับองค์กรภายนอก โดยมีความสัมพันธ์กับประเทศคู่เจรจา (Dialogue Partners) จำนวน 10 ประเทศ ได้แก่ ออสเตรเลีย แคนาดา จีน อินเดีย ญี่ปุ่น นิวซีแลนด์ สาธารรัฐเกาหลี รัสเซีย สหรัฐอเมริกา และสหภาพยุโรป รวมทั้งกับสหประชาชาติ โดยมีการจัดเป็นกลุ่ม เช่น

ASEAN+3 คือ จีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้

ASAEN+6 คือ จีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ออสเตรเลีย อินเดีย นิวซีแลนด์

เพราะฉะนั้น สิ่งที่กำลังมาข้างหน้าเป็นปรากฏการณ์ที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของเยาวชนรุ่นใหม่อีก 2 ปีข้างหน้าเป็นอย่างมากที่หาอย่างไรให้เกิดการเชื่อมโยงกันทุกระดับ เช่น โครงสร้างพื้นฐาน กฎระเบียบ การเข้าออกเมือง และเมื่อเยาวชนนักศึกษาได้รับผลกระทบจากประชาคมอาเซียนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงทำให้สถานศึกษาระดับอุดมศึกษาต้องปรับแนวทางพัฒนานักศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่จะก้าวมาถึงมากขึ้น โดยเฉพาะการเรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับสังคมและวัฒนธรรมของประชาคม การติดต่อสื่อสารด้วยภาษาของประชาคม รวมถึงภาษากลางในการสื่อสาร คือ ภาษาอังกฤษ ภาษาอาเซียน ซึ่งต้องทำให้ประจักษ์อย่างจริงจัง

ในวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2558 ประชาชนแห่งประชาคมอาเซียนก็จะเกิดโดยทันที การสร้างประสิทธิภาพให้เกิดความทัดเทียมกัน ต้องเร่งดำเนินการ นั่นคือ “คนที่มีคุณภาพ” เท่านั้นที่

จะมีโอกาสเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ขณะเดียวกัน “สังคมที่มีคุณภาพ” เท่านั้นที่เป็นสังคมแห่งความ
ต้องของคนที่มีคุณภาพ

สรุป

สังคมไทยจะสามารถพัฒนาก้าวไปสู่ประชาคมอาเซียนได้ตามเป้าหมายและเจตนารมณ์มาก
น้อยเพียงใด ต้องพิจารณาจากปัจจัยพื้นฐานเกี่ยวกับการพัฒนาที่กำหนดโดยผู้บริหารบ้านเมืองทุก
ระดับ ทำนองเดียวกันพลเมืองในสังคมจะต้องมีความตื่นตัวที่จะพัฒนาศักยภาพและความสามารถของ
ตนเองให้สามารถเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรมที่มีความหลากหลายเชิงพหุวัฒนธรรม
มากยิ่งขึ้น และการแข่งขันภายใต้โลกาภิวัตน์ ที่ยังเป็นแรงเหวี่ยงให้ประชาชนคนไทยจะต้องติดตาม
ข้อมูลข่าวสารให้ทันสมัย และรู้เท่าทันสถานการณ์ได้ แต่สิ่งที่สำคัญในการพัฒนาสังคมไทยสู่ประชาคม
อาเซียน ก็คือ ต้องสร้างคุณภาพและมาตรฐานของทรัพยากรบุคคลให้มีความสามารถแข่งขันและ
ต่อรองได้ และมีความตระหนักในอัตลักษณ์ของความเป็นชาติ รวมถึงความสามารถพึ่งตนเองได้

นักมานุษยวิทยาและนักสังคมวิทยา ให้ความสำคัญว่า “มนุษย์พัฒนาจากการไม่รู้ไปสู่การรู้”
แต่สำหรับสังคมไทยต้องสร้างวิธีคิดสู่ความเป็นประชาคมอาเซียนตามกฎบัตรอาเซียนที่กำหนดไว้ว่าให้
บรรลุสู่ความเป็นประชาคมอาเซียนในปี ค.ศ. 2015 (พ.ศ. 2558) ภายใต้วิสัยทัศน์ว่า “หนึ่งวิสัยทัศน์
หนึ่งอัตลักษณ์ หนึ่งประชาคม” (One Vision One Identity One Community) ทำให้ประชาชนใน
สังคมแต่ละประเทศทั้ง 10 ประเทศต้องเผชิญการเปลี่ยนแปลงในระยะเวลาอันใกล้ ดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1. การเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม

ประชาคมอาเซียน จำนวน 10 ประเทศนั้น มีโครงสร้างสังคมและวัฒนธรรมที่มี
ความหลากหลายทั้งความเชื่อ ค่านิยม ภาษาสื่อสาร อุดมการณ์ จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาหาความรู้
และทำความเข้าใจให้กระจ่างในแบบแผนวิถีชีวิต เพื่อเป็นช่องทางการติดต่อสัมพันธ์กันในระยะต่อไป
และในความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม จะต้องทำให้เกิดเป็น “สังคมแห่งความรู้” คือเปิดโอกาสและ
ช่องทางให้คนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต ทุกโอกาสทุกสถานที่ โดยอาศัยระบบอิเล็กทรอนิกส์ (e-
learning) สร้างวิธีการสู่สังคมการเรียนรู้ที่ทันสมัยตามบริบทของโลกาภิวัตน์อย่างเหมาะสม ต้อง
อำนวยความสะดวกให้เลือกเรียนรู้ได้อิสระ และมีความเหมาะสมกับศักยภาพและความสามารถของ
บุคคล ซึ่งคนไทยในทัศนะแห่งสังคมพหุวัฒนธรรม ต้องเป็นคนที่มีความตื่นตัวอย่างจริงจัง มีการกระตุ้น
การเรียนรู้ให้เกิดพลังร่วมมืออย่างกว้างขวาง แต่ต้องยังรักษาอัตลักษณ์ของตนเองให้คงอยู่ได้ และ
สอดคล้องกับหลัก “การพัฒนาอย่างยั่งยืน” (Sustainable Development) คือ สังคมอยู่ได้
เศรษฐกิจเติบโต ไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม

ประเด็นที่ 2. การสร้างคุณลักษณะพลเมืองสู่สังคมประชาธิปไตย

สังคมไทย เป็นสังคมที่มีอิสรภาพและเสรีภาพ มีโครงสร้างสังคมแบบหลวม ๆ
และซับซ้อน มีความโน้มเอียงการพัฒนาประเทศไปทางอุตสาหกรรมมากกว่าทางเกษตรกรรม และมี
จิตใจเอื้ออาทร ซึ่งเป็นทั้งข้อดีและข้อด้อยในเชิงการพัฒนา แต่สภาพการณ์สังคมที่เจริญเติบโตไปตาม
แนวคิดทุนนิยมอย่างหนักแน่น ทำให้สังคมเกิดความเสียสมดุลทางสังคมและวัฒนธรรม เช่น คนรวยมี
โอกาสเอาเปรียบคนจนตลอดเวลา แรงงานเป็นผู้ที่เสียเปรียบโดยไม่มีข้อต่อรองได้อย่างแท้จริงตาม

กฎหมายกำหนด คนเห็นคุณค่าส่วนตนมากกว่าการเห็นคุณค่าส่วนรวม การละเลยเพิกเฉยวัฒนธรรมอันดีของชาติมากขึ้น เป็นต้น

ดังนั้น การพุงสังคมจำเป็นต้องปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นสังคมประชาธิปไตยยุคใหม่ให้มีรากฐานเหนียวแน่นในกลุ่มเยาวชนเป็นสำคัญ ต้องกระตุ้นให้สังคมมีกลไกสร้างความเข้มแข็งทางสังคมและวัฒนธรรม เพื่อเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนวิถีการดำเนินชีวิตให้เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เช่น การให้ความสำคัญแก่การธำรงอัตลักษณ์ของชุมชนและสังคม การเปิดเวทีการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจยอมรับหรือไม่ยอมรับวิถีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่งคุณลักษณะพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยที่ถูกต้อง ต้องมีองค์ประกอบ 5 ประการ กล่าวคือ

1. การเคารพหลักการของเหตุผล
2. การรู้จักการประนีประนอม
3. การมีระเบียบวินัย
4. การมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม
5. การรู้จักมีส่วนร่วมสร้างการปกครองที่พึงตนเอง

เพราะฉะนั้น จุดสำคัญของสังคมประชาธิปไตย ก็คือ การมีส่วนร่วม (participation) ของประชาชนทั้งหมดที่จะดำเนินการต่าง ๆ ให้เป็นไปตามข้อตกลงที่เสนอและยอมรับร่วมกันแล้ว ซึ่งข้อตกลงดังกล่าวนี้ต้องตั้งอยู่บนเงื่อนไข 2 ลักษณะ คือ

- (1) ต้องมีการบริหารจัดการสังคม ที่นำไปสู่ความยุติธรรม เสมอภาค โปร่งใส เป็นธรรม ตรวจสอบได้ หรือเราเรียกว่าการบริหารจัดการที่ดี “ธรรมาภิบาล” (Good Governance) และ
- (2) ต้องคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชน (Human Right) ที่จะต้องส่งเสริมและคุ้มครองไปพร้อมกัน เพื่อไม่สร้างความเหลื่อมล้ำ และความไม่เท่าเทียมในสังคมร่วมสมัย

ประเด็นที่ 3 ลักษณะทางเศรษฐกิจเป็นตลาดร่วม หรือประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ทิศทางการตลาดร่วมของประชาคมอาเซียน (One Market) ในอนาคต คนแต่ละคนต้องพัฒนาโอกาสและความสามารถให้พร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลงในระบบสังคมเศรษฐกิจ หมายความว่า การเปิดเสรีของปัจจัยการผลิตทั้ง 4 ประการ คือ สินค้า บริการ เงินทุน และแรงงาน ทำให้ส่งผลต่อการเคลื่อนย้ายหรืออพยพของคนในระยะยาวอย่างมาก อาจนำไปสู่ความหวาดกลัวระหว่างกันได้ โดยเฉพาะประเทศที่มีความเข้มแข็งน้อยกว่า ย่อมนำไปสู่โอกาสเสียเปรียบได้มากกว่า และยิ่งมีการเปิดเขตการค้าเสรีเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ไม่ว่าจะเป็น ASEAN+3 (จีน เกาหลี ญี่ปุ่น) หรือ ASEAN+6 (จีน เกาหลี ญี่ปุ่น อินเดีย ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์) อย่างสมบูรณ์ ก็ยิ่งทำให้มีการเคลื่อนย้ายตลาดระหว่างกันสูงมากด้วย

ดังนั้น การพัฒนาระบบตลาดเศรษฐกิจของประเทศไทยให้แข็งแกร่งทันต่อการรับมือของกลไกตลาดเสรีดังกล่าว จึงจะทำให้อยู่รอดได้ ขณะเดียวกันการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่พร้อมแก่การเปลี่ยนแปลงยังมีความอ่อนแอมากเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศสมาชิกในประชาคมอาเซียน เช่น ความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร การใช้ทักษะการทำงานและทักษะสังคมพหุวัฒนธรรม การจัดการและควบคุมระเบียบวินัยในตนเองให้พร้อมแก่การอยู่ร่วมกันในสังคมร่วมสมัย เป็นต้น

ประเด็นที่ 4 ความสามารถทางการแข่งขันทางเทคโนโลยีเพื่อการสื่อสารและโทรคมนาคม

แม้ว่าประเทศไทยจะมีระบบ 3G เป็นทางการแล้ว แต่ยังมีคุณภาพขาดในระบบ นายทุน รัฐไม่สามารถจัดการบริการที่ดีและตัดเทียมการเปลี่ยนแปลงทางสังคมสมัยใหม่ได้แก่ประชาชน ได้ดีนัก และสิ่งสำคัญที่สังคมไทยจะมีอำนาจต่อรองระหว่างกันบนเงื่อนไขของประชาคมอาเซียนได้ ประเทศไทยต้องลงทุนพัฒนาระบบเทคโนโลยีเพื่อมวลชน (Mass Technology) ต้องสร้างความพร้อม ด้านเทคโนโลยีโทรคมนาคมที่ไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น และต้องพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ให้พร้อม ควบคู่ไปกับการพัฒนาโครงสร้างระบบสารสนเทศด้วย เช่น ระบบการสื่อสารที่ทันสมัย ระบบความ มั่นคงและตรวจสอบ ระบบอำนวยความสะดวกทางการสื่อสารสารสนเทศที่ทันสมัย เป็นต้น

ประเด็นที่ 5 การแพร่กระจายของเชื้อโรคอย่างไม่คาดหวัง

ในภูมิภาคอาเซียน ถือว่าเป็นพื้นที่ที่เชื้ออำนาจแก่การเจริญเติบโตของสิ่งมีชีวิต ขนาดเล็ก เช่น เชื้อไวรัส เชื้อแบคทีเรีย เชื้อรา เป็นต้น กอปรกับการพัฒนาที่เปิดกว้างให้ประเทศต่าง ๆ ที่มีพื้นฐานสาธารณสุขไม่ทัดเทียมกัน ทำให้ขาดความเอาใจใส่ควบคุมดูแลสุขอนามัยบุคคล ชุมชน ทำให้การเคลื่อนย้ายไปมาหาสู่กัน ทำให้คนในสังคมต้องเผชิญกับภาวะโรคต่าง ๆ ทั้งโรคอุบัติซ้ำ และ โรคอุบัติใหม่ เช่น ไข้หวัดนก ไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ 2009 ชนิด A (H1 N1) (H5 N1) หรือภาวะ ภูมิคุ้มกันบกพร่อง (HIV) หรือโรคประจำถิ่น เป็นต้น และสิ่งสำคัญก็คือ การเปลี่ยนแปลงสังคมทำให้ สิ่งมีชีวิตขนาดเล็กปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงไปด้วย ทำให้มีความเสี่ยงแก่การรับเชื้อโรคต่าง ๆ นำไปสู่โรคติดต่ออันตรายในระยะยาว

ดังนั้น หน่วยงานสาธารณสุขของประเทศไทย ต้องสร้างความร่วมมือในการศึกษา และวิจัยโรคติดต่อตามแนวชายแดน โรคติดต่อประจำถิ่น หรือเชื้อโรคประจำถิ่น เพื่อกำหนดแนว ทางการพัฒนาและวัคซีนรองรับการเผชิญปัญหาดังกล่าวไว้ล่วงหน้า และควรมีการส่งเสริมการดูแล ป้องกัน และรักษาสุขภาพลักษณะพื้นฐานที่กำลังเกิดขึ้น เช่น การดูแลสุขภาพลักษณะชุมชน การล้างมือทุกครั้ง เมื่อออกจากบ้าน การสวมหน้ากากอนามัยในที่สาธารณะ การตรวจร่างกายประจำ 6 เดือน หรือ 1 ปี เป็นต้น

ประเด็นที่ 6 การรักษาสมดุลทางธรรมชาติเชิงบูรณาการ

แม้ว่าจะมีการคิดค้นสร้างนวัตกรรมเทคโนโลยีใหม่ ๆ ขึ้นมาอำนวยความสะดวก มากมาย แต่ส่วนมากส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ เพราะมักจะกอบโกยธรรมชาติมาเป็น พลังงานในการดำรงชีวิตแก่มนุษย์ และการอุตสาหกรรมการผลิตต่าง ๆ ทำให้เกิดของเสียชนิดหนึ่งคือ ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ มีปริมาณมากขึ้น และก๊าซชนิดนี้ส่งผลต่อวิถีการดำรงชีวิตและภาวะอากาศ ของโลก ที่เรียกว่า ภาวะโลกร้อน (Global Warming) ซึ่งกลายเป็นวิกฤตการณ์ของโลกในปัจจุบัน หรือแม้แต่การบริโภคอุปโภคแต่ละวัน จนทำให้เกิดขยะทิ้งสูญเปล่า ทำให้เกิดก๊าซมีเทน ส่งผลต่อชั้น บรรยากาศของโลก ทำให้โลกร้อนเช่นกัน ซึ่งมนุษย์ต้องหยุดการสร้างคาร์บอนไดออกไซด์และมีเทนใน วิถีการดำรงชีวิต เช่น การประหยัดพลังงานประจำวัน การหยุดทำลายป่าไม้ แต่รู้จักรักษาป่าไม้และ ปลูกป่าไม้เพิ่มขึ้น การรู้จักใช้เทคโนโลยีที่ปลอดภัยและจำเป็นเท่านั้น การลดบริโภคอุปโภคที่ทำให้ เกิดขยะสูญเปล่า การใช้กระเป๋าผ้าจับจ่ายซื้อของ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- เกษม วัฒนชัย. (2549). **การเรียนรู้ที่แท้และพอเพียง**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2549). **เอกสารการสอนชุดวิชาไทยกับสังคมโลก หน่วยที่ 1 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เกื้อ วงศ์บุญสิน. (2551). **สังคม สว**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไกลบ้าน. (2552). **รายการสารคดีเฉลิมพระเกียรติ ไกลบ้าน**. กรุงเทพมหานคร : สถานีวิทยุโทรทัศน์ทีวีไทย .
- โกสินทร รตนประเสริฐ.(2555). **สิ่งแรกในสยาม**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ยิปซี กรุ๊ป จำกัด.
- จามะรี เชียงทอง. (2549). **สังคมวิทยาพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์ จำกัด.
- เฉลียว ฤกษ์จุฬิมล. (2545). **สังคมวิทยา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2542). **อารยธรรมไทยพื้นฐานประวัติศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เลิฟแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.
- ชัยรัตน์ เจริญสินโฮหาร. (2542). **วาทกรรมการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิภาษา.
- ธนู พุ่มพวง. (2549). **สิทธิเสรีภาพและหน้าที่ของปวงชนชาวไทย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- ผจงจิตต์ อธิคมนันท์. (2538) **การเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม**, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- บวร ยสินทร. (2554). **ผู้นำต้นแบบตลอดกาล: จอมพล ป. พิบูลสงคราม**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท รัมโพธิ์ พับลิชชิ่ง จำกัด.
- ปรีชา พงษ์ไกรเลิศ. (2550). **บทความพิเศษเรื่อง สังคมพหุนิยมในประชาธิปไตย**. วารสารพรรคการเมืองสัมพันธ์. ปีที่ 12 ฉบับที่ 4 พฤศจิกายน-ธันวาคม 2550. สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. พิมพ์ที่ ห้างหุ้นส่วนจำกัด สหายบล็อกและการพิมพ์
- ประสาร มฤคพิทักษ์ และคณะ. (2541). **อานันท์ ปันยารชุน : ชีวิต แนวคิด การทำงานของอดีตนายกรัฐมนตรีสองสมัย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อมรินทร์พริ้นติ้ง จำกัด.
- พัทธา สายหู. (2544). **กลไลของสังคม**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2552). **การสัมมนาเรื่อง บทบาทอุดมศึกษากับการเปลี่ยนแปลง**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
- พระบรมราชาบาทในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว.(2542). **เอกสารจัดพิมพ์เพื่อนำรายได้ขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายโดยเสด็จพระราชกุศลตามพระราชอัธยาศัยเนื่องในพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทด้านสุธาการพิมพ์ จำกัด.
- พวงเพชร สุรัตน์กวีกุล และพรภิรมณ์ เชียงกุล. (2545). **ไทยศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ภณ ใจสมัคร และคณะ. (2553). **เอกสารประกอบการสอน : การดำรงชีวิตในสังคมยุคใหม่**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.
- วีระชัย โชคมุกดา. (2552). **สงครามโลกครั้งที่ 1 และ 2**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทออฟเซ็ทครีเอชั่น.

รังสรรค์ ณะพรพันธุ์. (2540). **สังคมเศรษฐกิจไทยในทศวรรษ 2550**, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไฉไล.
สมนึก นนธิจันทร์. (2539). **สาระสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘**.

กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. (2555). **หนังสือเนื้อเพลงพระราชนิพนธ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้พิมพ์พระราชทานในงานพระราชทานเพลิงศพ นางเจริญใจ สุนทรวาทีน ศิลปินแห่งชาติ วันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2555. พิมพ์ที่ บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).**
กรุงเทพมหานคร.

สุภางศ์ จันทวนิช. (2552). **ทฤษฎีสังคมวิทยา**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท วี.พริ้นท์ จำกัด.

สมชาย เม่นแย้ม. (2518). **แรงงาน ค่าจ้าง และเงินทุน**, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สามัคคีสาร (ดอกหญ้า) จำกัด (มหาชน).

สนิท สัมครการ . (2525). **การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาการของสังคม**, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

สุริชัย หวันแก้ว . (2537). **สังคมและวัฒนธรรม**, กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อุษณีย์ เกษมสันต์ ณ อยุธยา. (2551). **ร้อยใจไทยกักตีพระบรมราชจักรีวงศ์ แผ่นดินไทยบนเส้นทางประวัติศาสตร์. เอกสารวิชาการลำดับที่ 3 เล่มที่ 2/2551. สมาคมจิตวิทยาความมั่นคงแห่งประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : หจก อรุณการพิมพ์.**

Alvin Toffler.(1980). **The Third Wave**. New York: Morrow.

Colklin, John E. (1987). **Sociology** an Introduction. Second Edition. Macmillan Publishing Company, New York.

เว็บไซต์ [http:// th.wikipedia.org](http://th.wikipedia.org), 2552

เว็บไซต์ [http:// guru.sanook.com/pedia/topic](http://guru.sanook.com/pedia/topic), 2556